

Avrupa Birliği tarafından eş finanse edilmektedir

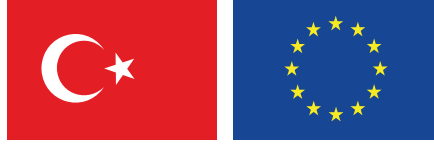
ROMAN ÇOCUKLARIN İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ALGISI VE DENEYİMLERİ: KUŞTEPE ÖRNEĞİ

Sıfır
Ayrımcılık
Derneği

Accountability for Children Advocacy for Rights
Çocuklar için Hesap Verebilirlik Haklar için Savunuculuk

unicef
her çocuk için

Avrupa Birliği tarafından eş finanse edilmektedir

Yazar

Dr. Öğretim Üyesi Hande Barlın
Gebze Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İktisat Bölümü

Baran Çağlar Çetinkaya
Sıfır Ayrımcılık Derneği, İzleme, Değerlendirme & Kapasite Geliştirme Koordinatörü

Proje Adı

İklim Değışikliği Konusunda Ortak Çözüm: İklim Değışikliği ve Enerji Yoksulluğu
Konusunda Kapsayıcı Çözümler

Rapor Tarihi

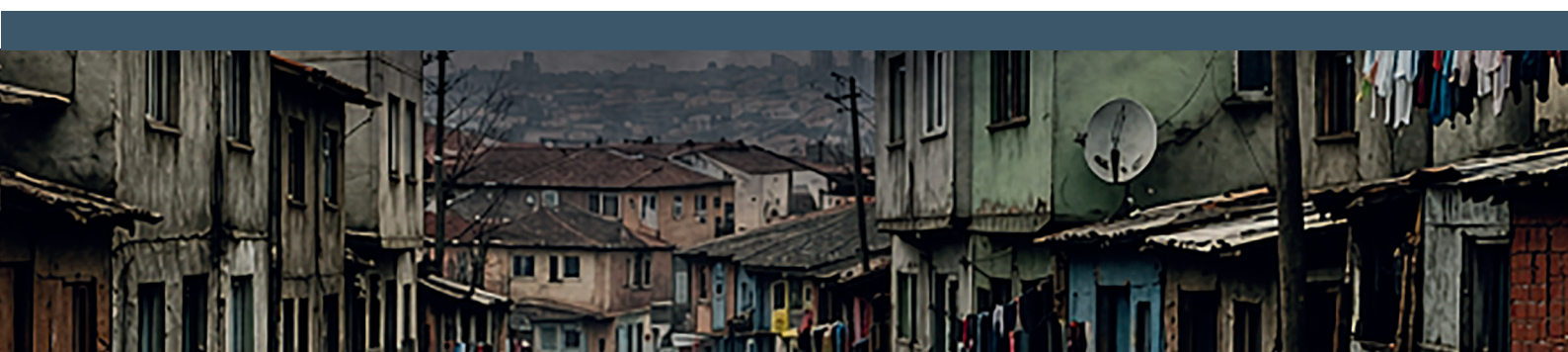
19 Ocak 2026

İletişim Bilgileri

sifirayrimcilik@sifirayrimcilik.org

İklim Değışikliği Konusunda Ortak Çözüm

İklim Değışikliği ve Enerji Yoksulluğu Konusunda Kapsayıcı Çözümler projesi kapsamında gerçekleştirilen saha araştırması için desteklerini sunan sevgili Elmas Arus ve Mine Karakuş'a teşekkürler.

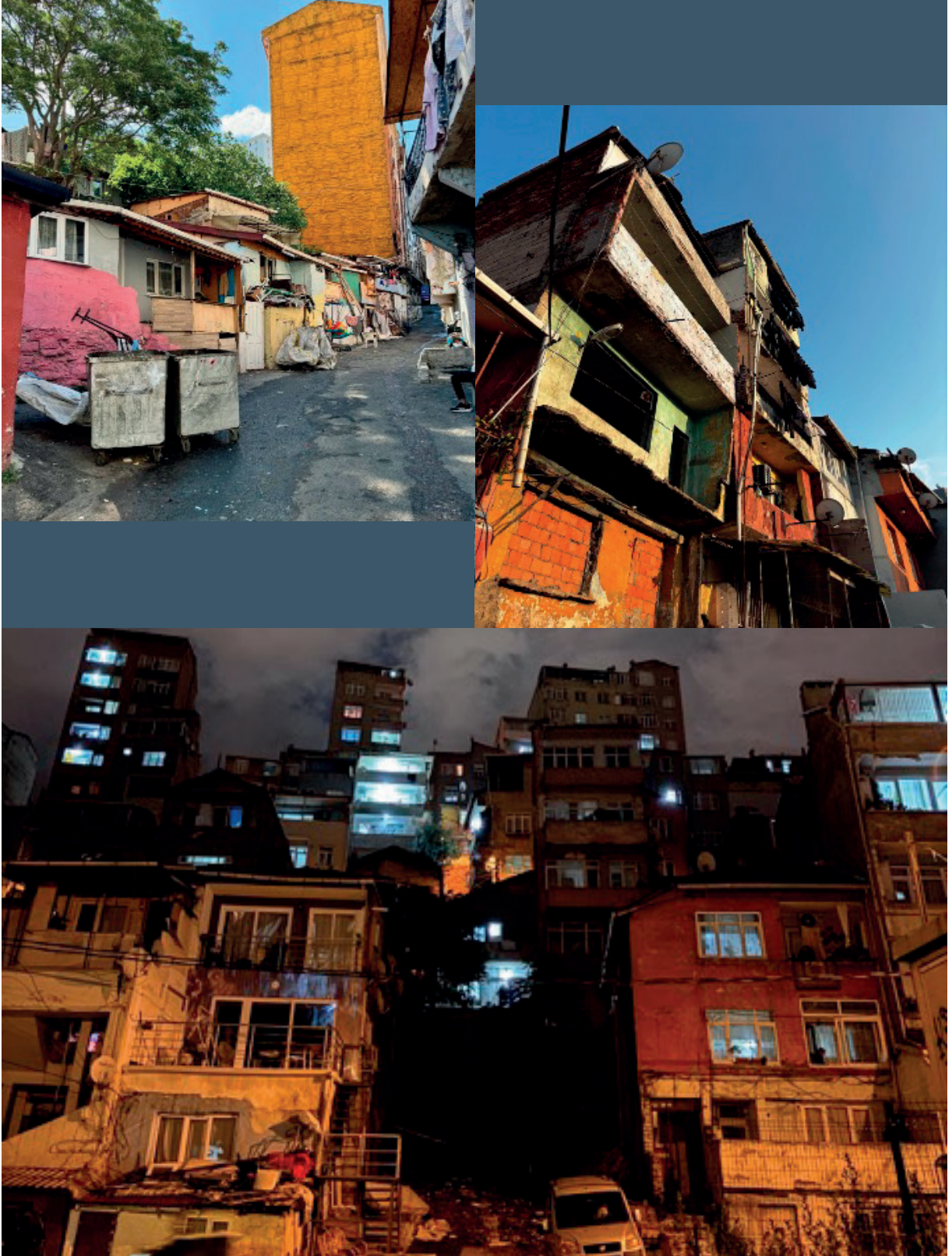

Accountability for Children Advocacy for Rights
Çocuklar için Hesap Verebilirlik Haklar için Savunuculuk

Avrupa Birliği tarafından eş finanse edilmektedir

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	3
2. YÖNTEM.....	5
2.1. ARAŞTIRMA TAKVİMİ VE SAHA KOŞULLARI.....	5
2.2. ARAŞTIRMA ALANI VE ÖRNEKLEM	6
2.3. VERİ TOPLAMA YÖNTEMLERİ	6
2.4. VERİ ANALİZİ.....	7
2.5. YÖNTEMSEL SINIRLILIKLAR VE OLASI YANLILIKLAR	7
3. ETİK İLKELER VE ETİK ONAY	8
4. BULGULAR.....	9
4.1. KATILIMCI PROFİLİ VE TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	9
4.2 BULGULARININ BETİMSEL ANALİZİ	11
4.2.1 Konut Koşulları, Termal Konfor ve Enerjiye Erişim.....	11
4.2.2. Fiziksel Çevre, Altyapı ve Çevresel Sağlık.....	15
4.2.3 Afet Bilgisi ve Hazırlık Deneyimleri	20
4.2.4. İklim Değişikliği Bilgisi, Kavramsal Farkındalığı.....	21
4.2.5. Hak Bilgisi, Katılımcı Deneyimleri ve Değişim Talepleri.....	22
5. BULGULARIN İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA HAK TEMELLİ YORUMLANMASI	28
6. POLİTİKA VE PROGRAMLAMA AÇISINDAN ÇIKARIMLAR.....	31

Tablo 1 8-12 Yaş Grubu Anket Katılımcı Profili (Tanımlayıcı İstatistikler)	10
Tablo 2 13–17 Yaş Grubu Anket Katılımcı Profili (Tanımlayıcı İstatistikler).....	10
Tablo 3. Derinlemesine Görüşme Katılımcılarının Profili (n=10).....	11
Tablo 4. 13–17 Yaş Grubu Anket Katılımcı Profili (Tanımlayıcı İstatistikler).....	40
Tablo 5. Ev İçi Termal Konfor Koşulları (n=41).....	41
Tablo 6. Enerjiye Erişim ve Enerji Hizmetlerinin Kullanılabilirliği (n=41)	42
Tablo 7. Su Birikmesi, Sanitasyon ve Ev Çevresinde Çevresel Riskler (n=41).....	43
Tablo 8. Mahalle Temizlik Hizmetleri ve Katı Atık Yönetimi (n=41).....	44
Tablo 9. Fiziksel Altyapı ve Mahalle Çevre Kalitesi (n=41).....	45
Tablo 10. Yeşil Alan, Serinleme İmkânları ve Çevresel Sağlık Algısı (n=41).....	46
Tablo 11. Afet Bilgisi ve Afetlere Hazırlık Düzeyi (n=41)	47
Tablo 12. İklim Değişikliği ve İklim Adaleti Bilgisi ile Çevresel Farkındalık (n=41)	48
Tablo 13. Çocuk Hakları Kavramına İlişkin Bilgi Düzeyi (n=41)	49
Tablo 14. Çocuk Haklarına İlişkin Hak Türlerinin Bilinirliği (n=41)	50
Tablo 15. Haklardan Yararlanma Algısı (n=4)	51
Tablo 16. Çevresel Katılım Deneyimleri (n=41)	52
Tablo 17. Yaşanılan Çevrede Değişim İhtiyacına İlişkin Algı (n=41)	53
Tablo 18.Çevresel ve Fiziksel İyileştirmelerden Sorumlu Aktörlere İlişkin Algı (çoklu yanıt, n=38).....	53
Tablo 19.Mahallede Öncelikli İyileştirme Alanlarına İlişkin Talepler (çoklu yanıt, yüzdeler toplam örneklem (N=41) içinde hesaplanmıştır)	54

1. GİRİŞ

İklim değışikliğı, küresel atmosferin bileşimini değıştiren insan faaliyetleri ve doğal süreçlerin etkileşimi sonucunda ortaya çıkan ve iklim sisteminin ortalama durumu ve değışkenliğinde uzun vadeli ve kalıcı değışikliklere yol açan bir süreçtir (UNFCCC, 1992; IPCC, 2022). Bu süreç, doğal ekosistemlerin yanı sıra toplumsal yapıları ve yaşam koşullarını dönüştüren, mevcut sosyal eşitsizlikleri yeniden üreten ve derinleştiren, sosyoekonomik olarak dezavantajlı toplulukların iklim kaynaklı tehlikelere daha yoğun biçimde maruz kalmasına yol açan ve sosyal dışlanma dinamikleriyle iç içe geçmiş çok boyutlu bir varoluşsal kriz niteliğı taşımaktadır (IPCC, 2022; Otto vd., 2017; İslam & Winkel, 2017). Bu bağlamda iklim kaynaklı afet riskleri, yetersiz çevresel altyapı, standart altı barınma koşulları, enerji verimli kaynaklara sınırlı erişim gibi faktörlerle birleşerek kırılgan toplulukların iklim değışikliğı karşısındaki dayanıklılığını daha da zayıflatmaktadır (Leichenko & Silva, 2014; Barlın vd., 2026).

Türkiye’de dezavantajlı gruplar arasında yer alan Roman toplulukları¹, yaygın önyargılar, ekonomik kırılganlıklar, düşük eğitim seviyesi, barınma sorunları, sağıkta eşitsizlikler, temel hizmetlere erişimde yaşanan güçlükler ve sosyal dışlanma nedeniyle çoklu risklerle karşı karşıyadır (Genç vd., 2020; Gündüz vd., 2024; Barlın vd., 2026; Barlın vd., 2023). Özellikle İstanbul’da Roman topluluklarının büyük ölçüde düşük gelirli, çevresel ve teknik altyapısı yetersiz, standart altı konutların bulunduğu mahallelerde yaşamlarını sürdürdüğü bilinmektedir (IPA, 2020). Bu mekânsal ve sosyal koşullar göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu mahallelerde yaşayan hanelerin aşırı hava olayları, sel riski, hava kirliliğı ve kentsel ısı adası etkileri gibi iklim kaynaklı olumsuzluklara daha yüksek düzeyde maruz olasılığı bulunmaktadır.

Bu çoklu kırılganlık ortamı, özellikle çocuklar açısından derin ve uzun vadeli sonuçlar doğurmaktadır. İklim değışikliğıyle ilişkili çevresel riskler, çocukların fiziksel sağıklarını ve güvenliklerini tehdit etmekte, kaliteli eğitime, sağık hizmetlerine ve güvenli kamusal alanlara erişimlerini kısıtlayarak yaşam boyu sürebilecek sosyoekonomik dezavantajları pekiştirme potansiyeli taşımaktadır (Hanna & Oliva, 2016; Kousky, 2016). Dezavantajlı mahallelerde yaşayan çocuklar, mahallelerinin ve konutlarının fiziksel koşulları, enerji yoksulluğı, çevresel temizlik ve afetlere hazırlık düzeyi gibi unsurları gündelik yaşamlarında doğrudan deneyimlemekte, ancak bu deneyimler çoğu zaman politika üretim süreçlerine yeterince yansımamaktadır.

Türkiye, iklim değışikliğıyle mücadele ve yeşil dönüşüm sürecine ilişkin ulusal politika çerçevesini son yıllarda önemli ölçüde güçlendirmiştir. Bu çerçeve, Türkiye’nin Birleşmiş Milletler İklim Değışikliğı Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC), Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşması kapsamındaki taraf statüsünden kaynaklanan uluslararası yükümlölükleri temel alınarak şekillendirilmiştir. 2021 yılında açıklanan Yeşil Mutabakat Eylem Planı, karbon sınır

¹ Burada “Roman” genel terimi, bu grupların kendi özgün özelliklerini inkâr etmeden, Dom, Lom, Rom, Abdal gibi farklı grupları kapsayıcı bir şemsiye kavram olarak kullanılmaktadır.

düzenlemeleri, döngüsel ekonomi, yeşil finansman, yenilenebilir enerji, sürdürülebilir tarım ve kamu farkındalık çalışmaları gibi temel alanları kapsayan bütüncül bir çerçeve sunmuştur (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021). Türkiye'nin iklim politikası altyapısı, 2024 yılında güncellenen İklim Değişikliği Azaltma Stratejisi ve Eylem Planı (2024–2030) ile İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024–2030) ile daha da güçlendirilmiştir. Söz konusu politika belgeleri, yeşil dönüşümün sosyal etkilerini dikkate alan, adil geçiş, toplumsal cinsiyet eşitliği ve sosyal adalet ilkeleri doğrultusunda kapsayıcı ve insan odaklı politikaların geliştirilmesini hedeflemektedir. Bu kapsamda kırılgan grupların dayanıklılığının artırılması, enerjiye erişimin güçlendirilmesi, risk temelli yaklaşımların benimsenmesi ve dezavantajlı grupların karar alma süreçlerine katılımının güçlendirilmesi temel öncelikler arasında yer almaktadır.

Bununla birlikte, ulusal düzeyde oluşturulan politika ve strateji çerçevelerinin toplumsal eşitsizlikleri azaltma ve kırılgan grupların dayanıklılığını güçlendirme kapasitesi, büyük ölçüde yerel düzeydeki uygulama süreçlerine ve yönetim mekanizmalarının kapsayıcılığına bağlıdır. İklim değişikliğinin etkileri mekânsal olarak farklılaşmakta ve özellikle kentsel alanlarda mahalle ölçeğinde yoğunlaşmaktadır. Bu mekânsal farklılaşma, iklim risklerinin yerel bağlama özgü biçimde ortaya çıkmasına yol açmakta ve uyum politikalarının yerel düzeyde tasarlanmasını ve uygulanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda yerel yönetimler, bağlama özgü riskleri tanımlayan, kırılgan grupların ihtiyaçlarını değerlendiren ve risk azaltımına yönelik müdahaleleri uygulayan temel kurumsal aktörler olarak iklim değişikliğine uyum sürecinde kritik bir rol üstlenmektedir (UN-Habitat, 2024; OECD, 2023; Climate-ADAPT, 2024; Breil vd., 2018; Barlin vd., 2023). Türkiye'de son yıllarda pek çok belediye tarafından hazırlanan Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları (MLGP4Climate, 2024)., uyum politikalarının yerel düzeyde kurumsallaştırılmasına yönelik önemli bir adım oluşturmaktadır.

İklim değişikliğine ilişkin yerel politikaların etkinliği, farklı toplumsal grupların ihtiyaçlarını tanıma, eşitsizlikleri dikkate alma ve kırılgan toplulukların deneyimlerini politika süreçlerine dahil etme kapasitesine doğrudan bağlıdır. Bu bağlamda kırılgan grupların yerel uyum süreçlerindeki konumu, yalnızca korunması gereken pasif risk grupları olarak değil, aynı zamanda iklim değişikliğinin etkilerini doğrudan deneyimleyen ve bu süreçlere ilişkin önemli bilgi ve deneyimlere sahip toplumsal aktörler olarak değerlendirilmelidir (Taylor vd., 2022; Malloy ve Ashcraft, 2024). Özellikle Roman topluluklarının yaşadığı mahallelerde yaygın olan altyapı yetersizlikleri, standart altı konut koşulları, enerji yoksulluğu ve sınırlı kamusal hizmet erişimi, bu toplulukların iklim değişikliğine karşı mevcut kırılganlıklarını daha da artırmaktadır (Barlin vd., 2026). Bu durum, Roman çocuklar açısından çok daha belirgin sonuçlar doğurma potansiyeli taşımaktadır.

Bu doğrultuda, kırılgan topluluklarda yaşayan çocukların iklim değişikliğiyle ilişkili riskleri gündelik yaşam pratikleri içerisinde nasıl deneyimlediklerinin ve bu deneyimlerin yerel uyum politikaları açısından ne tür bilgi ve içgörüler sunduğunun anlaşılması kritik önem taşımaktadır. Mevcut literatür, çocukların iklim değişikliğine karşı en kırılgan gruplar arasında yer aldığını ortaya koymakla birlikte (Bartlett, 2008; Hanna ve Oliva, 2016; Mohamed, vd., 2025; Parsons vd., 2025), özellikle sosyal dışlanma ve çoklu dezavantaj koşulları altında yaşayan çocukların çevresel risklere ilişkin algıları, deneyimleri ve baş etme pratiklerine ilişkin ampirik bilgi sınırlı

kalmaktadır. Bu durum, yerel uyum politikalarının toplumsal eşitsizlikleri dikkate alan, kapsayıcı ve bağlama duyarlı biçimde geliştirilmesini zorlaştırmaktadır.

Bu bağlamda, yerel düzeydeki mekânsal eşitsizliklerin somut olarak gözlemlenebildiği kentsel mahalleler, iklim değişikliğinin sosyal etkilerini ve mevcut uyum politikalarının sınırlarını analiz etmek açısından kritik ampirik bağlamlar sunmaktadır. İstanbul'un merkezi ve sosyoekonomik açıdan heterojen ilçelerinden biri olan Şişli, yüksek gelirli mahalleler ile yapısal yoksunlukların yoğunlaştığı dezavantajlı yerleşimlerin bir arada bulunduğu mekânsal eşitsizlikler sergilemektedir. Şişli'de yer alan Kuştepe Mahallesi, Roman nüfusun yoğunluğu, düşük gelir düzeyi, yetersiz konut ve altyapı koşulları ve enerji yoksulluğu gibi çoklu dezavantajların bir arada bulunduğu bir yerleşim olarak, iklim değişikliğinin sosyal eşitsizliklerle nasıl kesiştiğini analiz etmek açısından kritik bir örnek oluşturmaktadır. Bu nedenle Kuştepe, iklim değişikliğinin Roman çocukların gündelik yaşam deneyimleri üzerindeki etkilerini ve bu deneyimlerin yerel uyum politikaları açısından sunduğu içgörülerini incelemek için analitik olarak uygun bir vaka niteliği taşımaktadır.

Bu araştırma ihtiyacına cevap olarak, UNICEF Türkiye'nin Çocuklar için Hesap Verebilirlik, Haklar için Savunuculuk (ACAR) Projesi kapsamında, Sıfır Ayrımcılık Derneği tarafından yürütülen "İklim Değişikliğine Ortak Çözüm: İklim Değişikliği ve Enerji Yoksulluğuna Kapsayıcı Çözümler" projesi çerçevesinde, İstanbul'da Roman nüfusun yoğun olarak yaşadığı Kuştepe Mahallesi'nde (Şişli) "Gençlerin ve Çocukların Mahalle, Çevre Deneyimleri ve İklim Değişikliği Algısı Araştırması" gerçekleştirilmiştir. Araştırma, çocukların ve gençlerin iklim değişikliği, enerjiye erişim ve iklim değişikliğine uyum ilişkili gündelik deneyimlerini ve algılarını doğrudan kendi ifadeleri üzerinden ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışma, çocukların yaşadıkları çevreyi nasıl deneyimlediklerini, çevresel riskleri nasıl algıladıklarını, ev içi enerjiye erişim koşullarını, afetlere hazırlık düzeylerini ve bu süreçlerde ne ölçüde söz sahibi olduklarını çocuk merkezli bir perspektifle incelemektedir.

2. YÖNTEM

Bu araştırma, çocukların ve gençlerin iklim değişikliği, çevresel koşullar, enerji yoksulluğu ve afet hazırlığına ilişkin algı ve gündelik deneyimleri ile iklim değişikliği farkındalığını ve uyum süreçlerine katılım biçimlerini bütüncül biçimde ortaya koyabilmek amacıyla eşzamanlı karma araştırma yöntemi kullanılarak tasarlanmıştır. Nicel ve nitel veri toplama araçları, aynı tematik çerçeve doğrultusunda eş zamanlı olarak uygulanmış, elde edilen veriler birbirini tamamlayıcı biçimde değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım, çocukların deneyimlerinin hem yaygınlık ve eğilimlerini nicel olarak ortaya koymayı hem de bu deneyimlerin çocuklar tarafından nasıl anlamlandırıldığını nitel olarak incelemeyi mümkün kılmıştır. Bu yöntemsel çerçeve, araştırmanın bağlama duyarlı ve keşfedici niteliğiyle uyumlu olarak tasarlanmıştır.

2.1. Araştırma Takvimi ve Saha Koşulları

Araştırmanın saha uygulamasının başlangıçta 2025 yılı yaz aylarında gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Ancak Kuştepe Mahallesi'nde yapılan ön saha gözlemleri ve yerel paydaşlarla yürütülen değerlendirmeler, yaz döneminde çocukların mahallede düzenli olarak bulunmaması nedeniyle hedef gruba kapsayıcı ve sistematik biçimde erişimin mümkün olmadığını

göstermiştir. Yaz aylarında çocukların önemli bir bölümünün şehir dışında bulunması, gündelik hareketliliğin düzensizliği ve okul temelli erişim kanallarının kapalı olması, veri toplama sürecini metodolojik açıdan sınırlayıcı bir unsur olarak değerlendirilmiştir.

Bu nedenle saha çalışması, okulların yeniden açıldığı 2025 Ekim–Kasım dönemine ertelenmiş ve veri toplama süreci bu zaman aralığında gerçekleştirilmiştir. Okul döneminin tercih edilmesi, çocuklara daha düzenli ve güvenli erişim sağlanması, yaş gruplarına uygun veri toplama koşullarının oluşturulması ve araştırmanın hedeflediği katılımcı profilinin korunması açısından daha uygun bir saha zemini sunmuştur.

2.2. Araştırma Alanı ve Örneklem

Araştırma, İstanbul’da Roman nüfusun yoğun olarak yaşadığı Kuştepe Mahallesi’nde (Şişli) yürütülmüştür. Katılımcılar, Kuştepe’de ikamet eden 8–17 yaş arası çocuklar ve gençlerden oluşmaktadır. Katılımcılara, Roman mahallelerinde aktif olarak çalışan sivil toplum kuruluşları ve yerel kanaat önderleri ile Sıfır Ayrımcılık Derneği Roman bursiyerleri kolaylaştırıcılığıyla ulaşılmış, ayrıca katılımcıların araştırmaya dâhil edilmesi sürecinde Kuştepe’de yaşayan Roman çocukların devam ettiği okullardan destek alınmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde, araştırma sorusuyla doğrudan ilişkili deneyimlere sahip katılımcılara ulaşmayı mümkün kıldığı için amaçlı örnekleme yaklaşımı benimsenmiştir.

2.3. Veri Toplama Yöntemleri

Araştırmada iki temel veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Bunlar yapılandırılmış anketler ve yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerdir. Çocukların bilişsel, duygusal ve gelişimsel özellikleri dikkate alınarak veri toplama araçları iki yaş grubuna göre ayrı ayrı tasarlanmıştır (8–12 yaş ve 13–17 yaş). Her iki yaş grubunda da aynı ana tematik alanlara odaklanılmış, ancak soru ifadeleri, yanıt seçenekleri ve ölçeklendirme biçimleri yaşa uygun şekilde uyarlanmıştır.

Anket çalışması kapsamında Kuştepe’de yaşayan 8–12 yaş grubunda 64 Roman çocuk ve 13–17 yaş grubunda 41 Roman genç olmak üzere toplam 105 katılımcıya ulaşılmıştır. Nitel bileşen kapsamında ise 8–17 yaş grubundan 10 çocuk ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir.

Veri toplama süreci, çocukların kendilerini güvende ve rahat hissedebilecekleri koşullar gözetilerek yürütülmüştür. Anketler ve yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler, katılımcı çocukların kendi evlerinde, anne, baba veya yasal vasilerinin gözetiminde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayandırılmış, çocuklar ve aileleri araştırmanın kapsamı ve süreci hakkında bilgilendirildikten sonra çalışmaya dahil edilmiştir.

Anket uygulaması sırasında anket formları katılımcı çocuklara dağıtılmış, çocuklar soruları kendi başlarına okuyarak ve cevaplandırarak anketleri doldurmuştur. Soruların anlaşılmasında güçlük yaşanan durumlarda, kolaylaştırıcılar tarafından yaşa uygun ve yönlendirici olmayan açıklamalar yapılmıştır. Bu yaklaşım, çocukların kendi algı ve deneyimlerini mümkün olduğunca doğrudan yansıtmalarını desteklemeyi amaçlamıştır. Yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler ise, görüşme formu temel alınarak esnek bir akışla yürütülmüş, çocukların verdiği yanıtların derinleştirilebilmesi için takip soruları kullanılmıştır. Görüşmeler,

katılımcıların anlatılarını kesintiye uğratmadan ve yönlendirmeden ilerleyecek şekilde planlanmış, çocukların kendilerini rahat ifade edebileceği bir iletişim dili benimsenmiştir.

Anketler ve görüşme formları, altı ana tematik alan etrafında yapılandırılmıştır:

- (i) konutların fiziksel durumu ve barınma deneyimi,
- (ii) enerjiye erişim ve termal konfor (ısınma, serinleme, elektrik, sıcak su ve yemek pişirme),
- (iii) mahalle ve çevresel altyapı koşulları,
- (iv) afetlere hazırlık bilgisi ve risk algısı,
- (v) iklim değişikliği farkındalığı ve algısı,
- (vi) çocuk hakları ve katılım deneyimleri.

Bu tematik yapı, nicel ve nitel veri toplama araçlarında tutarlı biçimde korunmuş ve veri setleri arasında karşılaştırılabilirlik sağlanmıştır.

2.4. Veri Analizi

Anket cevapları KoboToolbox'a kolaylaştırıcılar tarafından işlenmiş ve aynı yazılım kullanılarak nicel veriler analiz edilmiş, betimleyici istatistikler ve oransal dağılımlar aracılığıyla katılımcı çocukların ve gençlerin deneyimlerine ilişkin genel eğilimler ortaya koyulmuştur.

Yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş, bu kayıtlar daha sonra kelimesi kelimesine (verbatim) yazıya aktarılmıştır. Metne aktarılan görüşme dökümleri, MAXQDA yazılımı kullanılarak tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Analiz sürecinde, önceden belirlenen tematik çerçeve doğrultusunda kodlama yapılmış, katılımcı anlatılarını yansıtan alt temalar tümevarımsal olarak geliştirilmiştir.

Nicel ve nitel veri setleri analiz sürecinde ayrı ayrı çözümlenmiş, elde edilen bulgular, ortak tematik başlıklar altında bir araya getirilerek bütüncül ve bağlamsal bir yorumlama yaklaşımıyla değerlendirilmiştir.

2.5. Yöntemsel Sınırlılıklar ve Olası Yanlılıklar

Araştırmanın önemli sınırlılıklarından biri, örneklemin önemli bir bölümünün okula devam eden ve kurumlarla temaslı çocuklardan oluşmasıdır. Kuştepe Mahallesi de dahil olmak üzere Roman topluluklarının yaşadığı birçok yerleşimde, okul devamsızlığı ve erken okul terk oranlarının yüksek olduğu bilinmektedir. Buna karşın, bu araştırma kapsamında veri toplanan çocukların çok büyük bir bölümü halihazırda örgün eğitime devam eden bireylerdir. Ayrıca katılımcılara erişim, ağırlıklı olarak Roman topluluklarında aktif olarak çalışan sivil toplum kuruluşları, yerel kanaat önderleri ve Roman bursiyerlerin kolaylaştırıcılığıyla sağlanmıştır. Bu erişim kanalları, araştırmaya katılan çocukların kurumsal yapılarla belirli ölçüde temas hâlinde olan ve görece daha erişilebilir bireylerden oluşmasına yol açmış olabilir. Bu durum, kurumsal sistemlerle teması daha zayıf, daha marjinalleşmiş ve sosyal hizmet ağlarının dışında kalan çocukların deneyimlerinin örnekleme sınırlı biçimde temsil edilmiş olabileceğine işaret etmektedir.

Bu durum, araştırma bulgularının Kuştepe’de yaşayan tüm Roman çocuklarının deneyimlerini tam olarak temsil etmeyebileceğini ortaya koymaktadır. Okula devam eden çocukların, kamusal hizmetlere erişim, kurumsal temas, afet farkındalığı ve hak bilgisi açısından, okuldan kopmuş veya düzensiz devam eden akranlarına kıyasla görece daha avantajlı bir konumda olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Benzer şekilde, katılımcıların önemli bir bölümünün ailelerinin düzenli ya da görece istikrarlı gelir kaynaklarına sahip olması, düzensiz ve güvencesiz işlerde çalışan ailelerin çocuklarının deneyimlerinin bu araştırmada sınırlı biçimde temsil edilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca anketlerin önemli bir bölümünün çocukların ev ortamında ve ebeveynlerin gözetiminde uygulanmış olması, katılımcıların bazı sorulara verdikleri yanıtların sosyal beğenirlik eğilimi doğrultusunda şekillenmiş olabileceği ve özellikle hane içi koşullar, ekonomik durum ve risk algısına ilişkin ifadelerin ebeveyn varlığından etkilenmiş olabileceği olasılığını gündeme getirmektedir.

Bu örneklem yapısı, bulguların yorumlanmasında seçim yanlılığı ve sosyal beğenirlik yanlılığı potansiyeli doğurmakta, özellikle en kırılgan, kurumsal sistemlerle teması zayıf ve eğitimden kopma riski yüksek çocukların deneyimlerinin yeterince görünür olmamasına yol açabilmektedir. Bu nedenle araştırma sonuçları, Kuştepe’de yaşayan Roman çocukların tamamı için genellenebilir çıkarımlar üretmekten ziyade, okula devam eden ve görece daha erişilebilir bir alt grubun iklim değişikliği, çevre ve enerji yoksulluğu bağlamındaki deneyimlerine ışık tutan bağlamsal bulgular olarak değerlendirilmelidir.

3. ETİK İLKELER VE ETİK ONAY

Bu araştırma, çocuklarla yürütülen çalışmalara ilişkin ulusal ve uluslararası etik standartlara uygun olarak tasarlanmış ve uygulanmıştır. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen tüm veri toplama süreçleri için Gebze Teknik Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu’ndan 26 Mayıs 2025 tarih ve E-43633178-199-200259 sayılı etik uygunluk belgesi alınmıştır.

Araştırma süreci, Çocukları Kapsayan Etik Araştırmalar Rehberi (Ethical Research Involving Children - ERIC) (Graham vd., 2013) ile Çocuklar ve Gençlerle Araştırma Yapmaya Yönelik Rehber İlkeler (Guidelines for Research with Children and Young People) (NCB, 2011) çerçevesinde yapılandırılmış, çalışmanın etik yaklaşımı Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ’de vurgulanan, çocukların kendilerini ilgilendiren konularda görüş bildirme ve katılım hakkı temel alınarak oluşturulmuştur. Bu çerçevede çocuklar, yalnızca veri kaynağı olarak değil, araştırma sürecinin öznesi ve aktif paydaşları olarak ele alınmıştır.

Araştırmada ERIC rehberinde tanımlanan temel etik ilkeler benimsenmiştir. Bu ilkeler; çocukların kişiliklerine, haklarına ve kimliklerine saygı gösterilmesi, araştırmanın çocuklar ve toplum açısından yarar üretmesi ve hiçbir çocuğa zarar vermemesi ile katılımcılar arasında adaletin sağlanması olarak tanımlanmıştır. Araştırmanın tüm aşamaları bu ilkeler doğrultusunda planlanmış ve yürütülmüştür.

Çocukların araştırmaya katılımı tamamen gönüllülük esasına dayandırılmıştır. Araştırma öncesinde hem çocuklara hem de anne, baba veya yasal vasilerine araştırmanın amacı, kapsamı, yöntemi ve olası riskleri hakkında açık ve anlaşılır bilgi verilmiş, bilgilendirilmiş onam süreci bu çerçevede yürütülmüştür. Araştırmaya katılım sürecinde, çocukların kendi rızaları temel

alınmış, buna ek olarak, yasal gereklilikler doğrultusunda anne, baba veya yasal vasilerinden de bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Onam formları çocuklar için çocuk dostu, sade ve yaşa uygun bir dil kullanılarak hazırlanmış, çocuklara araştırmaya katılmama veya herhangi bir aşamada çalışmadan çekilme hakları açıkça ifade edilmiştir. Anne, baba veya yasal vasiler için hazırlanan bilgilendirme ve onam formları ise, Roman topluluklarında yaygın olarak karşılaşılan farklı okuryazarlık ve dil yeterlilikleri dikkate alınarak açık, sade ve anlaşılır bir biçimde düzenlenmiştir.

Araştırma ortamı, çocukların güvenliğini ve rahatlığını önceleyecek şekilde düzenlenmiştir. Anketler ve yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler, mümkün olduğunca çocukların kendi yaşam alanlarında, anne, baba veya yasal vasi gözetiminde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde çocuklarla iletişim kurulurken resmi ve karmaşık bir dilden kaçınılmış, araştırmacı/kolaylaştırıcı ile çocuk arasındaki güç ilişkisini minimize etmeye yönelik bir yaklaşım benimsenmiştir. Kullanılan yöntem ve araçlar, çocukların yaşlarına ve gelişimsel düzeylerine uygun olacak şekilde tasarlanmıştır.

Tüm veriler gizlilik ilkesi doğrultusunda toplanmış ve katılımcı çocukların kimlik bilgileri anonimleştirilmiştir. Görüşme kayıtları, anket verileri ve analiz çıktıları sanal ve fiziksel güvenli ortamlarda muhafaza edilmiş, yalnızca araştırma ekibinin erişimine açık tutulmuştur. Araştırma sürecinde elde edilen bulguların yorumlanmasında, çocukların anlatılarına sadık kalınmasına ve katılımcı seslerinin görünür kılınmasına özel önem verilmiştir. Araştırmacılar ve saha kolaylaştırıcıları, UNICEF ilkeleri ile uyumlu olarak geliştirilen Sıfır Ayrımcılık Derneği Çocuk Koruma Politikası doğrultusunda ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) çerçevesinde hareket etmiştir.

Araştırma sürecinde çocukların herhangi bir fiziksel, duygusal veya sosyal zarar görmemesi temel öncelik olarak benimsenmiştir. Hassas konulara yaklaşımda çocukların psikolojik güvenliği gözetilmiş, herhangi bir risk veya rahatsızlık durumunda veri toplama sürecinin derhal sonlandırılması ve gerekli yönlendirmelerin yapılması esas alınmıştır (Graham vd., 2013).

4. BULGULAR

4.1. Katılımcı Profili ve Tanımlayıcı İstatistikler

Bu bölüm, araştırma kapsamında çocukların ve gençlerin seslerinin hangi demografik ve sosyoekonomik bağlam içerisinden yükseldiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Sunulan tanımlayıcı bulgular, çocukların yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve hane yapısı gibi temel özelliklerine odaklanarak, izleyen bölümlerde ele alınan çevresel koşullar, enerjiye erişim, afete hazırlık ve iklim değişikliği deneyimlerinin hangi yaşam gerçeklikleri içinde şekillendiğini görünür kılmaktadır. Bu çerçevede, tanımlayıcı istatistikler analiz edici bir amaç taşımaktan ziyade, çocukların aktardıkları deneyimlerin bağlamını kurmakta ve tematik bulguların okunmasına eşlik eden bir arka plan sunmaktadır. Bölümde sırasıyla 8–12 yaş ve 13–17 yaş gruplarına ait nicel veriler ile derinlemesine görüşmelere katılan çocukların profili paylaşılmaktadır.

Tablo 1 8-12 Yaş Grubu Anket Katılımcı Profili (Tanımlayıcı İstatistikler)

Değişken	Kategori	n	%
Yaş	8	18	28,1
	9	4	6,3
	10	14	21,9
	11	14	21,9
	12	14	21,9
Cinsiyet	Kız	25	39,1
	Erkek	39	60,9
Okula Devam Durumu	Devam ediyor	63	98,4
	Devam etmiyor	1	1,6
Hane Nüfusu	1–3 kişi	19	29,7
	4–5 kişi	37	57,8
	6 kişi ve üzeri	8	12,5
Anne/Baba Çalışma Durumu	En az biri çalışıyor	56	87,5
	Çalışan yok	8	12,5

Tablo 1, Kuştepe Mahallesi’nde yaşayan 8–12 yaş grubundaki Roman çocuklardan oluşan örneklemin temel demografik ve hane yapısına ilişkin özelliklerini özetlemektedir. Katılımcıların yaş dağılımı görece dengeli bir yapı sergilemekte, örneklem büyük ölçüde kalabalık hanelerde yaşayan çocuklar ile okula devam eden çocuklardan oluşmaktadır. Ailelerin önemli bir bölümünde en az bir ebeveynin gelir getirici bir faaliyette bulunması, örneklemin görece daha erişilebilir bir alt grubu temsil ettiğine işaret etmektedir.

Tablo 2 13–17 Yaş Grubu Anket Katılımcı Profili (Tanımlayıcı İstatistikler)

Değişken	Kategori	n	%
Yaş	13	5	12,2
	14	1	2,4
	15	8	19,5
	16	9	22,0
	17	18	43,9
Cinsiyet	Kız	20	48,8
	Erkek	21	51,2
Okula Devam Durumu	Düzenli devam ediyor	28	68,3
	Düzensiz devam ediyor	3	7,3
	Okula gitmiyor	10	24,4
Hane Nüfusu	1–3 kişi	16	39,0
	4–5 kişi	23	56,1
	6 kişi ve üzeri	2	4,9
Hane Çalışma Durumu	En az biri çalışıyor	39	95,1
	Çalışan yok	2	4,9

Tablo 2, araştırmaya katılan 13–17 yaş grubundaki Roman çocuk ve gençlerin temel demografik ve hane özelliklerini göstermektedir. Örneklemde yaş dağılımı 16–17 yaş grubunda yoğunlaşmakta, cinsiyet dağılımı ise dengeli bir görünüm sergilemektedir. Katılımcıların çoğunluğu okula düzenli devam etmekle birlikte, önemli bir kısmının okul dışında kaldığı görülmektedir. Haneler ağırlıklı olarak 4–5 kişiden oluşmakta ve büyük bölümünde en az bir kişi gelir getirici bir faaliyette bulunduğu belirtilmektedir.

Tablo 3. Derinlemesine Görüşme Katılımcılarının Profili (n=10)

Katılımcı Kodu	Yaş	Cinsiyet	Sınıfı	Hanede Çalışan
P1	15	Erkek	10	Var
P2	8	Kız	3	Var
P3	15	Kız	11	Var
P4	16	Kız	11	Var
P5	8	Erkek	3	Var
P6	11	Erkek	6	Var
P7	10	Erkek	5	Var
P8	17	Kız	11	Var
P9	8	Erkek	2	Var
P10	11	Erkek	4	Var

Not: Katılımcı kodları, gizlilik ve anonimlik ilkeleri doğrultusunda araştırma ekibi tarafından atanmıştır.

Tablo 3, derinlemesine görüşmelere katılan çocuk ve gençlerin yaş, cinsiyet ve eğitim düzeylerine göre temel özelliklerini sunmaktadır. Görüşmelerin farklı yaş gruplarından ve her iki cinsiyetten katılımcılarla gerçekleştirilmiş olması, nitel bulguların farklı gelişimsel dönemlere ve deneyimlere dair içgörüler sunmasına imkân tanımaktadır.

4.2 Bulgularının Betimsel Analizi

4.2.1 Konut Koşulları, Termal Konfor ve Enerjiye Erişim

Konutların fiziksel durumu

8–12 yaş grubunda çocukların %76,6’sı evlerinden memnun olduğunu belirtmekle birlikte %34,4’ü çatı akması/su sızması, nem veya küf ve duvar çatlakları gibi yapısal sorunlar bildirmiştir. 13–17 yaş grubunda da gençlerin %39’u konutlarında yapısal sorun bulunduğunu ifade etmiş; en sık bildirilen sorunlar duvar çatlakları (%24,4), bodrum veya zemin katta nem/su birikmesi (%22), rutubet/küf (%17) ve çatıdan su sızması (%14,6) olmuştur. Bu oranlar, fiziksel sorunların münferit değil, örneklemin yaklaşık üçte birini etkileyen bir örüntü olduğunu ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte nitel veriler, çocukların konut deneyimlerinin homojen olmadığını açık biçimde göstermektedir. Çocuk anlatıları, mahallede farklı konut tiplerinde yaşadıklarını ortaya

koymaktadır. 1+1 dairelerde yaşayanlar, iki odalı apartman dairelerinde oturanlar, iki katlı evlerde yaşayanlar ve soba ile ısınan müstakil yapılarda yaşayan çocuklar aynı örneklem içinde yer almaktadır. Çocuklar konutlarını mekânsal düzen üzerinden de değerlendirmektedir. Örneğin bazı çocuklar kendilerine ait bir odalarının bulunmadığını “Evimiz bir artı bir. Bana özel olarak bir oda yok.” (P3) ifadesiyle dile getirirken, bazıları

“Vallahi evimde en çok kendi odamın olmasını seviyorum.” (P7) diyerek kendi odasını ev içindeki en değerli unsur olarak tanımlamaktadır

Çocuk anlatıları, konut deneyiminin kat konumu ve yapı formuna göre de farklılaştığını göstermektedir. Üst katlarda yaşayan çocuklar güneş yükünü ve çatı etkisini daha yoğun hissettiklerini belirtirken; iki katlı evlerde yaşayan bir katılımcı merdiven kullanımını “İki katlı... temizliği zor oluyor” (P8) sözleriyle gündelik yaşamın bir parçası olarak tanımlamaktadır. Buna karşılık bazı çocuklar evlerini “sağlam” olarak nitelendirmekte ve belirgin bir yapısal sorun yaşamadıklarını “Bu sorunlarda hiçbir şeyle karşılaşmadık ve ev sağlam.” (P7) ifadesiyle vurgulamaktadır.

Bu anlatılar, çocukların konut kalitesini kendi deneyimleri üzerinden karşılaştırarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Bu çerçevede çocukların konut deneyimi tek tip değildir. Fiziksel kalite, mekânsal düzen ve yapı formu çocukların yaşadıkları evi algılama biçimlerini farklılaştırmaktadır. Özellikle çatıdan su sızması, nem ve küf gibi sorunların çocuk anlatılarında görünür hale gelmesi, konut içi koşulların dış ortam koşullarıyla birlikte deneyimlendiğini düşündürmektedir. Benzer biçimde, üst katlarda güneş yükünün daha yoğun hissedildiğine dair ifadeler, yapı formunun ve kat konumunun çocukların çevresel deneyimini farklılaştırdığını göstermektedir. Bu durum, konutun çocukların gündelik yaşamlarını sürdürdükleri ve çevresel koşullarla karşılaştıkları başlıca mekânlardan biri olduğunu ortaya koymaktadır. Nicel bulguların işaret ettiği yapısal sorun oranları, nitel anlatılarda çocukların gündelik deneyimleri üzerinden görünür hale gelmektedir.

Termal konfor

Anket bulguları, mahallede termal konfor deneyiminin hem yaş grupları hem de mevsimler arasında farklılaştığını göstermektedir. 8–12 yaş grubunda çocukların %37,5’i kış aylarında evlerinin yeterince ısınmadığını, %67,2’si ise yaz aylarında evlerinin aşırı sıcak olduğunu ve serinleyemediğini ifade etmiştir. 13–17 yaş grubunda gençlerin %51,2’si ısınma sorunu yaşamadığını belirtmiştir. Bununla birlikte, gençlerin %31,7’si nadiren, %9,8’i bazen ve %7,3’ü sık sık ısınma sorunu yaşadığını ifade etmiştir. Yaz aylarında ev içi serinleme koşulları incelendiğinde, gençlerin %2,4’ü her zaman serinleyebilirken, %19,5’i nadiren, %31,7’si bazen, %29,3’ü sık sık ve %17,1’i hiçbir zaman serinleyememektedir. Bu dağılım, termal konfor sorununun yalnızca soğuk döneme özgü olmadığını, özellikle sıcak dönemde daha yaygın bir deneyim haline geldiğini göstermektedir.

Nitel bulgular, nicel sonuçları nedensel olarak açıklamaktan ziyade, bu oranların ardındaki deneyimsel çeşitliliği görünür kılmaktadır. Çocuk anlatıları, yaşadıkları evlerde kullanılan ısınma biçimlerinin tek tip olmadığını göstermektedir. Kombi, klima, elektrikli petek, kalorifer ve kömür sobası aynı örneklem içinde bir arada bulunmaktadır. Bazı katılımcılar “diğer evde kombi” (P1) derken, bazıları “şu an mesela klimayla ısıtıyoruz” (P4) ifadesini kullanmakta, bir

başka katılımcı ise “kışın evde salonda klima var... odalarda ise elektrikli petek var” (P8) diyerek karma bir ısınma düzenini tarif etmektedir. Soba kullanılan evlerde yaşayan çocuklar ısınmayı yalnızca teknik bir altyapı olarak değil, gündelik bir pratik olarak deneyimlemektedir. Örneğin, sobayı ‘ninem yakıyor’ (P5) ifadesiyle tarif ederken, kendilerinin de sürece ‘yardım ediyorum’ (P5) diyerek katıldıklarını belirtmektedir.

Bununla birlikte, bazı anlatılar mahallede aynı altyapı imkânlarının her hane tarafından eşit biçimde kullanılmadığını da göstermektedir. Örneğin, mahallede doğalgaz hattı bulunduğu halde “insanların ekonomik koşulları el vermediği için yaptıramıyorlar” (P3) ve “kapının dibinde var ama... o durum yok maalesef” (P5’in hanesinden) ifadeleri, teknik altyapının varlığının fiilî kullanım anlamına gelmediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, ısınma biçimlerinin yalnızca konut özellikleriyle değil, hanelerin maddi erişim imkânlarıyla da farklılaştığını düşündürmektedir.

Öte yandan, çocuk anlatıları, ısınma aracının evde bulunmasının, ısının tüm mekânda eşit hissedildiği anlamına gelmediğini göstermektedir. Elektrikli ısıtıcı kullanılan hanelerde ısının belirli bir mekânda yoğunlaştığı görülmektedir. Bir katılımcı “ben odamdan çıkmıyorum kışın... salondaysa mesela salona ısıtıyor” (P4) diyerek ısının ev içinde parçalı dağıldığını ifade etmektedir. Bu durum, ısınmanın teknik olarak mevcut olmasına rağmen mekânsal olarak sınırlı kaldığını göstermektedir.

Kış deneyimi her hanede aynı değildir. Bazı katılımcılar “üşümüyorum” (P2) ya da “çok da olmuyor yani” (P6) diyerek belirgin bir sorun yaşamadıklarını belirtirken, bazı hanelerde soğukla başa çıkma bireysel stratejilerle yönetilmektedir. Örneğin bir katılımcı soğuk hissettiğinde “üstümü giyiniyorum... daha kalın giyiyorum, yorganın altına giriyorum” (P4) diyerek ısınmayı bireysel düzeyde telafi ettiğini anlatmaktadır. Bu bulgular, kış dönemindeki termal konfor deneyiminin çocuk düzeyinde farklılaştığını ve bazı durumlarda bireysel uyum pratikleriyle telafi edildiğini düşündürmektedir.

Yaz döneminde ise ısı deneyimi daha yaygın ve daha yoğun bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Gün içinde biriken ısının gece saatlerinde konut içinde tutulduğu anlatılmaktadır. Bir katılımcı “geceleri çok sıcak oluyor” ve ardından “çöküyor o nedenle de” (P1) diyerek gündüz ısının gece mekânda kaldığını ifade etmektedir. Kat konumu bu deneyimi belirgin biçimde farklılaştırmaktadır. Üst katlarda yaşayan katılımcılar güneş yükünü ve çatı etkisini daha yoğun hissettiklerini belirtmekte, “biz 3. kattayız ve daha çok güneş tepemize vuruyor” (P4) ve “tavandan da bütün sıcak içeriye vuruyor” (P8) ifadeleri bu durumu açık biçimde ortaya koymaktadır.

Klima bulunan konutlarda dahi çocukların serinleme deneyimi her zaman yeterli değildir. Serinleme kapasitesinin cihazın bulunduğu noktaya bağlı kaldığı çocuk anlatılarında açık biçimde görülmektedir. Bir katılımcı “klimanın önüne geçersen serinliyorsun ama... bir yere erişmiyor” (P4) diyerek serinliğin mekânsal olarak sınırlı kaldığını ifade ederken, bir diğeri “bazen klima bile yetmiyor” (P3) sözleriyle cihazın performans sınırına dikkat çekmektedir.

Klima bulunmayan durumlarda ise çocukların serinleme deneyimi bireysel başa çıkma pratikleri üzerinden şekillenmektedir. Örneğin bir çocuk “soğuk su içiyorum” ve “küçük pervane var onu açıyorum” (P2) diyerek serinlemeyi kendi gündelik uygulamaları üzerinden

tarif etmekte; bir diğeri ise “havuza girmek... denize gitmek” (P5) ifadeleriyle serinleme ihtiyacını ev dışındaki imkânlarla ilişkilendirmektedir. Bu anlatılar, yaz döneminde termal konforun çocukların kendi deneyim alanı ve başa çıkma repertuarı içinde anlam kazandığını göstermektedir.

Bu bütünlük içinde bakıldığında, çocukların termal konfor deneyimi yalnızca ev içindeki teknik altyapının varlığıyla açıklanabilir bir durum değildir. Çocukların ısınma ve serinleme deneyimi, yaşadıkları konutun fiziksel özellikleri, kat konumu, kullanılan cihazların mekânsal kapsama alanı, hanenin var olan enerji altyapısına erişimini belirleyen maddi olanaklar ve kendi gündelik başa çıkma pratikleriyle birlikte şekillenmektedir. Özellikle yaz döneminde sıcaklığın gece saatlerinde de konut içinde tutulduğunu ifade eden anlatılar, ev içi koşulların dış çevresel sıcaklıklarla doğrudan ilişkili biçimde deneyimlendiğini göstermektedir. Bu durum, çocukların termal konfor deneyiminin yalnızca mevsimsel farklılıklara değil, çevresel koşullardaki artış ve yoğunlaşmalara karşı da hassas bir yapı sergilediğini düşündürmektedir. Nicel bulguların işaret ettiği oranlar, nitel anlatılarda çocukların gündelik yaşam düzeni ve fiziksel maruziyetleri üzerinden somutlaşmaktadır.

Enerjiye erişim sürekliliği

Anket bulguları, çocukların enerjiye erişim deneyiminin her iki yaş grubunda da tamamen kesintisiz olmadığını göstermektedir. 8–12 yaş grubunda çocukların %21,9’u yaşadıkları konutta uzun süreli elektrik kesintisi yaşandığını bildirmiştir. Aynı grupta %12,75’i en az bir kez ışık olmadan ödev yapmak zorunda kaldığını, %9,38’i ise gaz bittiği için 2–3 gün boyunca evde yemek pişmediğini ifade etmiştir.

13–17 yaş grubunda gençlerin %63,41’i son iki yıl içinde uzun süreli elektrik kesintisi yaşamadığını belirtmiştir. Bununla birlikte %12,20’si nadiren, %21,95’i bazen ve %2,44’ü sık sık kesinti yaşadığını ifade etmektedir. Bu dağılım, gençlerin %36,59’unun son iki yıl içinde en az bir kez uzun süreli elektrik kesintisiyle karşılaştığını göstermektedir. Ayrıca gençlerin %17,07’si nadiren ve %7,32’si bazen elektrik kesintisi nedeniyle ders çalışmak zorunda kaldığını belirtmiştir. Bu oranlar, enerjiye erişimin çoğu çocuk için süreklilik gösterdiğini, ancak belirli durumlarda gündelik faaliyetleri doğrudan etkileyebildiğini göstermektedir.

Nitel bulgular, bu oranların çocukların gündelik deneyiminde farklı biçimlerde karşılık bulduğunu ortaya koymaktadır. Bazı çocuklar elektrik kesintisini geçici ve sınırlı bir durum olarak tanımlamaktadır. Bir katılımcı kesintilerin “bazen yapımlardan kaynaklı” olduğunu ve bunun dışında belirgin bir sorun yaşanmadığını ifade etmektedir (P1). Benzer biçimde bir başka katılımcı kesintilerin “en fazla bir saat” sürdüğünü ve uzun süreli bir aksama yaşanmadığını belirtmektedir (P7). Bu anlatılar, bazı çocukların enerji sürekliliğini büyük ölçüde kesintisiz deneyimlediğini göstermektedir.

Buna karşılık, bazı çocuklar için kesinti doğrudan gündelik düzeni değiştiren bir deneyimdir. Bir katılımcı elektrik kesildiğinde “flaş açarak” ödev yaptığını ve bir kesinti sırasında “telefonlar hiç şarj olmamıştı” diyerek aydınlatma ve iletişim araçlarının aynı anda aksadığını anlatmaktadır; aynı anlatıda “mumlarla aydınlatmıştık” ifadesi alternatif çözümlere başvurulduğunu göstermektedir (P4). Öte yandan bir başka katılımcı “yok” diyerek elektrik

olmadan ödev yapmak zorunda kalmadığını belirtmektedir (P3). Bu farklılaşma, kesintinin her çocuk için aynı yoğunlukta ve aynı sonuçla deneyimlenmediğini göstermektedir.

Benzer biçimde, gaz eksikliği çocuk anlatılarında gündelik bir aksama olarak görünür hale gelmektedir. Bir katılımcı “tüp bittiği için... yapamadık. Uzun bir süre hem de” diyerek yemek pişirmenin durduğunu ifade etmektedir (P4). Bu tür anlatılar, çocukların enerjiye erişimi teknik bir altyapı meselesi olarak değil, günlük ihtiyaçların karşılanıp karşılanmaması üzerinden değerlendirdiğini göstermektedir.

Bu bulgular, enerji sürekliliğinin çocukların gündelik yaşam düzeni açısından belirleyici bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. Bazı çocuklar kesintileri kısa süreli ve sınırlı olarak deneyimlerken, bazıları için kesinti ders çalışma, aydınlatma ve yemek hazırlama gibi temel gündelik faaliyetleri doğrudan etkilemektedir. Bu farklılaşma, enerji hizmetlerinin sürekliliğinin çocukların günlük yaşam akışı açısından belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Nicel bulgularda görülen oranlar, nitel anlatılarda çocukların gündelik yaşam pratikleri üzerinden somutlaşmaktadır.

4.2.2. Fiziksel Çevre, Altyapı ve Çevresel Sağlık

Yağış, Su Birikmesi ve Drenaj Deneyimi

Anket bulguları, yağışlı havalarda mahallede su birikmesi ve taşkın deneyiminin her iki yaş grubunda da belirli bir sıklıkta yaşandığını göstermektedir. 8–12 yaş grubunda çocukların %81,2’si yağmur yağdığında sokaklarda su biriktiğini belirtmiş; %51,6’sı mahallelerinde pis su veya kanalizasyon taşkını yaşandığını ifade etmiştir. Aynı yaş grubunda %84,4 oranında bildirilen kötü koku veya lağım kokusu, su birikmesi deneyiminin hijyen koşullarıyla birlikte deneyimlendiğini ortaya koymaktadır.

13–17 yaş grubunda gençlerin %14,63’ü her zaman, %29,27’si sık sık ve %12,20’si bazen evlerinin çevresinde yağmur suyu birikmesi gördüğünü belirtmiştir. Bu dağılım, gençlerin %56,10’unun en azından zaman zaman su birikmesiyle karşılaştığını göstermektedir. Pis su veya kanalizasyon taşkını deneyimi ise %19,51 “her zaman”, %7,32 “sık sık” ve %7,32 “bazen” yanıtlarıyla ifade edilmiştir. Bu veriler, yağışın çocukların yaşadıkları çevrede istisnai bir durumdan ziyade tekrar eden bir deneyim olarak yer aldığını göstermektedir.

Nitel görüşmeler, bu oranların çocukların gündelik gözlemlerinde nasıl karşılık bulduğunu ortaya koymaktadır. Bir katılımcı yağmur sonrası “Oluyor çok oluyor. Bayağı çok oluyor.” (P1) sözleriyle ifade etmektedir. Bu tekrar vurgusu, yağış sonrası su birikmesinin çocuk tarafından olağanlaşmış bir durum olarak algılandığını düşündürmektedir. Aynı katılımcı suyun bazı durumlarda konutlara kadar ulaştığını “Direkt evlere girdi oluyor.” (P1) diyerek anlatmakta; mahallede bir bakkala su girmemesi için önlem alındığını ise “Sırf o bakkala su girmesin diye... şeyler koyuyorlar...” (P1) sözleriyle dile getirmektedir. Bu anlatı, su hareketinin yalnızca sokakla sınırlı kalmadığını, yapıların sınırlarına kadar ulaştığını göstermektedir.

Bir başka katılımcı yağış sonrasında suyun çekilmemesini “Su gitmiyor, su biriktisi oluyor.” (P3) şeklinde ifade etmektedir. Bu ifade, drenajın çalışmamasını teknik bir dille değil, suyun “gitmemesi” üzerinden tanımlayan çocuk merkezli bir gözleme işaret etmektedir. Mahallenin

topoğrafyası da çocuk anlatılarında belirginleşmektedir: “Yağmur sel oluşuyor. Aşağı doğru akıyor yağmur.” (P4). Aynı anlatıda suyun çöplerle birlikte hareket ettiği belirtilmekte ve suyun akış yönüyle birlikte atıkların da yer değiştirdiği ifade edilmektedir. Bu durum, yağışın yalnızca su birikmesine değil, mahalle içinde bir akış ve taşınma sürecine dönüştüğünü göstermektedir

Koku deneyimi de yağış anlatılarının önemli bir parçasıdır. Bir katılımcı “Camı açınca içeri pislik kokusu geliyor.” (P8) derken, bir başka katılımcı “Pis koku oluyor...” (P4) sözleriyle koku deneyimini doğrudan ifade etmektedir. Bu ifadeler, su birikmesi ve akış sürecinin çocuklar tarafından duyuşsal olarak da deneyimlendiğini göstermektedir.

Bu bulgular, çocukların yağışı yalnızca bir hava olayı olarak değil, mahallenin fiziksel ve altyapısal işleyişini görünür kılan bir durum olarak deneyimlediklerini göstermektedir. Su birikmesi, akış yönü ve kokuyla birlikte tarif edilen bu anlatılar, yağış anında çevrenin nasıl “davrandığının” çocuklar tarafından yakından gözlemlendiğine işaret etmektedir. Nicel bulgularda görülen yaygın su birikmesi ve taşkın örüntüsü, nitel anlatılarda çocukların mekânsal gözlemleri üzerinden somutlaşmaktadır.

Çevre Temizliği ve Çöp Birikimi

Anket bulguları, mahallede çöp birikimi ve temizlik hizmetlerinin sürekliliğine ilişkin sorunların her iki yaş grubunda da yaygın biçimde dile getirildiğini göstermektedir. 8–12 yaş grubunda katılımcıların %84,4’ü mahallelerinin temiz olmadığını belirtmiş, %90,5’i sokaklarda çöp biriktiğini ifade etmiştir. Çöplerin düzenli olarak toplanmadığını düşünenlerin oranı %68,8 iken, düzenli toplandığını belirtenlerin oranı yalnızca %31,25’tir. 13–17 yaş grubunda ise katılımcıların %75,61’i mahallelerinde en azından bazen sokakta çöp birikimi ile karşılaştığını ifade etmiş, çöplerin her zaman düzenli toplandığını söyleyenlerin oranı %9,76, sokakların her zaman düzenli süpürüldüğünü belirtenlerin oranı ise %4,88’de kalmıştır. Her iki yaş grubunda da mahallede temizlik hizmetlerinin sürekliliğinin zayıf algılandığı, sokakta çöp birikiminin yaygın bir deneyim olduğu ve düzenli toplama/süpürme uygulamalarının istisnai olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

Görüşmelerde çocuklar, mahalledeki temizlik durumunu çoğu zaman doğrudan ve net ifadelerle tanımlamaktadır. Küçük yaş grubundan bir katılımcının sokakları tek kelimeyle “Pis.” (P2) olarak nitelendirmesi, çevresel temizlik algısının yalın bir ifadesidir. Aynı katılımcı temizlikten sorumlu aktörü “Belediye.” olarak belirtmekte ve “Almıyor.” (P2) diyerek çöp toplama hizmetinin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Benzer biçimde başka bir katılımcı “Genelde çöpler toplanmıyor.” (P3) ifadesiyle birikimin sürekliliğine dikkat çekmekte, müdahalenin sınırlı kaldığını belirtmektedir. Bu ifadeler, çocukların çöp birikimini hizmet işleyişine ilişkin değerlendirmeler üzerinden anlamlandırdıklarını göstermektedir.

Bununla birlikte anlatılar, mahallede atık yönetimine ilişkin değerlendirmelerin homojen olmadığını göstermektedir. Bazı katılımcılar çöplerin belirli saatlerde toplandığını ve saat düzenlemesi bulunduğunu ifade etmektedir: “Saat 11’e kadar çöp atmaya yasaklamıştı.” (P7). Bir başka katılımcı “Sabahları çöp toplanıyor, süpürülüyor... O zaman çok temiz.” (P8) diyerek günün belirli zaman dilimlerinde temizlik hizmetinin görünür olduğunu belirtmektedir. Ancak aynı anlatılar, gün içinde çöp atımının arttığını ve birikimin yeniden oluştuğunu düşündüklerini göstermektedir: “Saat 12.00’den sonra atmaya başlıyorlar çöpleri.” (P8). Bu durum, sokaktaki

temizlik düzeyine ilişkin değerlendirmelerin gün içindeki pratiklere bağlı olarak değişebildiğini ortaya koymaktadır.

Çocuklar sorunu yalnızca hizmet düzeni üzerinden değil, mahalle içi davranış örüntüleri üzerinden de açıklamaktadır. “Çöpleri de biraz düzensiz kullanıyorlar. Böyle sağa sola atıyorlar.” (P6) ifadesi, çöp kutusu bulunmasına rağmen yere atımın sürdüğüne dair bir gözlemi yansıtmaktadır. Buna karşılık küçük yaş grubundan bir katılımcının “Yerleri çöp atmamak.” (P2) demesi, çevre davranışına ilişkin normatif bir tutum geliştirdiğini göstermektedir. Bu karşıtlık, atık birikiminin hem hizmet işleyişi hem de bireysel kullanım pratikleri üzerinden değerlendirildiğini ortaya koymaktadır.

Anlatılarda atık birikimine eşlik eden duyuşal boyut da yer almaktadır. Özellikle yaz aylarında çöp kokusunun daha yoğun hissedildiğini belirten katılımcılar bulunmaktadır: “Eee yazın sıcağın o çöp kokusu daha da artar.” (P8). Bu ifade, çocukların çevresel kaliteyi sadece görsel temizlik üzerinden değil, belirli dönemlerde daha belirgin hale gelen duyuşal etkiler üzerinden de değerlendirdiklerini göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, atık yönetimi çocukların mahalleye ilişkin çevresel değerlendirmelerinde merkezi bir yer tutmaktadır. Çöp birikimi ve temizlik hizmetlerine ilişkin değerlendirmeler, hizmet sürekliliği, mahalle içi kullanım pratikleri ve belirli dönemlerde yoğunlaşan birikimlerin etkileşimi içinde şekillenmektedir. Bu bulgular, mahalledeki atık birikiminin çocuklar tarafından zamansal olarak dalgalanan ve gündelik kullanım pratikleriyle şekillenen bir çevresel deneyim olarak yaşandığını göstermektedir.

Yeşil Alan, Park, Gölge ve Serinleme İmkanları

Anket bulguları, mahallede yeşil alan ve gölge imkânlarının her iki yaş grubunda da sınırlı algılandığını ortaya koymaktadır. 8–12 yaş grubunda katılımcıların %89,1'i mahallede ağaçlık alan ya da park bulunmadığını belirtmiş, %84'ü sıcak günlerde serinleyebilecekleri bir yer olmadığını ifade etmiştir. Bu dağılım, küçük yaş grubunda yeşil alan yokluğu ile sıcak günlerde konforlu kalabilecek bir alan bulunmaması deneyiminin büyük ölçüde çakıştığını düşündürmektedir.

13–17 yaş grubunda, ise park veya ağaçlı alan varlığına ilişkin yanıtlar daha farklılaşmıştır. Katılımcıların %60,98'i mahallede park veya ağaçlı alan bulunmadığını belirtirken, %39,02'si böyle bir alanın var olduğunu ifade etmiştir. Buna karşılık sıcak günlerde serinleyebilecek bir alan bulunmadığını söyleyenlerin oranı %92,68'dir. Parkın var olduğunu belirten gençler arasında dahi serinleme imkânı yokluğunun yüksek düzeyde dile getirilmesi dikkat çekicidir. Mevcut yeşil alanları kullanma sıklığına ilişkin yanıtlar da benzer bir tablo sunmaktadır. Park ya da ağaçlı alan bulunduğunu belirten 16 katılımcının %31,25'i bu alanları “bazen”, %37,5'i “nadiren”, %31,25'i ise “hiç” kullanmadığını belirtmiştir. Bu oranlar, alan varlığının düzenli ve süreklilik arz eden bir kullanım pratiğine dönüşmediğine işaret etmektedir.

Görüşmelerde küçük yaş grubunda park yokluğu doğrudan sıcak günlerde dış mekânda kalma deneyimiyle birlikte dile getirilmektedir. “Yok, çünkü park yok ki.” (P6) ifadesi, parkın çocuklar açısından yalnızca oyun alanı değil, açık alanda zaman geçirme deneyiminin niteliğini etkileyen bir unsur olarak konumlandığını düşündürmektedir.

Bununla birlikte mahallede parkların tamamen bulunmadığı söylenemez. Ancak çocukların anlatımlarında parkların konumu ve erişilebilirliği günlük kullanım açısından sınırlayıcı bir unsur olarak öne çıkmaktadır. “Evler çok sık ve sokaklar çok dar. O yüzden ücra köşelere konuluyor bence.” (P8) sözleri, parkların mahalle dokusu içinde merkezi bir konumda değil, yerleşim düzeninin zorladığı boşluklarda yer aldığını göstermektedir.

Parkın uzaklığı da kullanım kararını etkilemektedir. “Sadece şu yukarıda var. Onun için iki bayır çıkıyoruz.” (P7) ifadesi, parka ulaşmanın fiziksel çaba gerektirdiğini ve günlük hareket içinde kolay erişilebilir olmadığını ortaya koymaktadır. Alanın varlığı ile pratik erişim arasında açık bir fark bulunmaktadır.

Parkların fiziksel durumu ve sosyal ortamı da kullanım üzerinde belirleyicidir. “Ya ücra köşelerde oluyor park. Ya da çok pis oluyor... kırılmış oluyor.” (P8) sözleri bakım ve yıpranmanın etkisini dile getirirken, “Park var... ama şu an pek güzel değil çünkü salıncakları falan mahvettiler.” (P4) ifadesi parkın niteliğine ilişkin benzer bir değerlendirme sunmaktadır. Bazı katılımcılar belirli alanlarda vakit geçirmemeyi güvenli bulmamalarıyla ilişkilendirmekte (P1), bazı gençler ise mahallede uzun süre kalmamayı tercih ettiklerini belirtmektedir (P4). Açık alan kullanımının fiziksel varlık kadar güvenlik ve sosyal ortam algısıyla da bağlantılı olduğu görülmektedir.

Buna rağmen park kullanımı tamamen ortadan kalkmış değildir. Özellikle daha büyük yaş grubundaki bazı katılımcılar parkı okul çıkışında ya da kalabalığın az olduğu saatlerde kullandıklarını belirtmektedir: “Genelde okul çıkışı falan gidiyorum aslında parklara.” (P4). “Bir 10 dakika orada duruyoruz.” (P1) ifadesi ise kullanımın kısa süreli ve sınırlı olduğunu göstermektedir. Park, sürekli ve merkezi bir oyun veya sosyalleşme alanı olmaktan ziyade, belirli koşullar altında başvurulacak bir mekân niteliği taşımaktadır.

Serinleme imkânlarının sınırlılığı bazı anlatılarda bedensel deneyim üzerinden ifade edilmektedir. “Yazın sıcağın o çöp kokusu daha da artar... nem fazla olunca sıcaklığı daha fazla hissediyorsunuz.” (P8) sözleri sıcaklığın mahalle dokusu içinde yoğun biçimde hissedildiğini ortaya koymaktadır. Aynı katılımcının “Sokakta da durulmuyor, evde de durulmuyor.” ifadesi, çocukların gündelik mekânsal hareket alanı içinde konforlu kalabilecek seçeneklerin daraldığını düşündürmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, çocukların yeşil alan ve serinleme imkânlarına ilişkin değerlendirmeleri erişim koşulları, mekânsal konum ve algılanan güvenlik unsurlarıyla birlikte şekillenmektedir. Park ya da ağaçlı alanın varlığı her durumda düzenli kullanım anlamına gelmemekte, bakım durumu ve sosyal ortam, çocukların bu alanları hangi koşullarda kullanabildiğini belirlemektedir. Bu durum, açık alanların çocuklar açısından yalnızca fiziksel varlıklar değil, sıcak günlerdeki mekânsal deneyimi doğrudan etkileyen unsurlar olduğunu ortaya koymaktadır.

Yol Koşulları ve Çocuk Hareketliliği

Anket bulguları, çocukların mahalledeki yol koşullarını iki yaş grubunda da büyük ölçüde olumsuz değerlendirdiğini göstermektedir. 8–12 yaş grubunda çocukların %79,7’si mahalledeki yolların düzgün olmadığını belirtmiştir. 13–17 yaş grubunda ise bu oran daha da

yükselmekte, katılımcıların yalnızca %4,88'i yolların düzgün olduğunu ifade ederken, %95,12'si yolların düzgün olmadığını bildirmektedir. Bu tablo, yol yüzeyi ve topografyaya ilişkin sorunların çocukların mahalle içindeki gündelik hareketliliğinde yaygın bir deneyim olduğunu ortaya koymaktadır.

Görüşmeler, yol koşullarının çocuklar tarafından doğrudan beden ve hareket üzerinden deneyimlendiğini göstermektedir. Küçük yaş grubundan bir katılımcı, yaşadığı bir düşme deneyimini “Ayağımı düştüm evet.” (P2) sözleriyle ifade etmektedir. Bu anlatı, yol yüzeyinin çocuk açısından soyut bir altyapı meselesi değil, yürürken ve oynarken karşılaşılan somut bir durum olarak yaşandığını göstermektedir.

Daha büyük yaş grubundaki anlatılarda ise yol koşulları hareket imkânlarını belirleyen yapısal bir unsur olarak tarif edilmektedir. Bir katılımcı mahalleyi “çok fazla yokuş” ve “merdivenler çok fazla... merdivenler hep yamuk” sözleriyle tanımlamakta, bu fiziksel yapının çocuk pratiklerine etkisini “çocuklar mesela mahallelerde bisiklet süremiyorlar, kaykay süremiyorlar. Çünkü hep çukurlar var ya da çok yüksek yerler var.” (P3) şeklinde açıklamaktadır. Bu ifadeler, yol yüzeyinin yalnızca yürümeyi değil, oyunla ilişkili hareket biçimlerini de sınırlayabildiğini göstermektedir.

Özellikle küçük yaş grubunda sokak ve yol yüzeyi, temel oyun alanı olarak kullanılmaktadır. Bir katılımcı oyun rutinini “Top oynuyorum... dışarı çıkıyoruz.” (P10) sözleriyle dile getirmektedir. Benzer biçimde P6, “Mahallede en çok geçirdiğim vakit bizim kapının önünde... orada arkadaşlarımla top oynuyorum.” ifadeleriyle sokağın gündelik yaşamındaki merkezi rolünü vurgulamaktadır. Bir başka katılımcı ise okul çıkışı hareketliliği “okul çıkışı... top oynayabiliyoruz.” (P7) sözleriyle tanımlamaktadır. Bu anlatılar birlikte değerlendirildiğinde, yol yüzeyine ilişkin sorunların küçük çocuklar için yalnızca ulaşım konforu değil, doğrudan oyun güvenliği ve hareket serbestliği ile ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Sokakta kurulan oyun zaman zaman araç trafiğiyle de kesişebilmektedir. Sokakta en çok oynadığı oyun olan ebelemeçi anlatan P2, karşıdan karşıya geçerken aldıkları önlemi “Karşıya geçtiğimizde araba varken geçmiyoruz. Araba yokken geçiyoruz.” sözleriyle ifade etmektedir. Bu anlatı, sokakların aynı anda hem oyun alanı hem de araç geçişine açık bir zemin olduğunu ve çocukların bu duruma göre hareketlerini düzenlediklerini göstermektedir.

Mahalle içinde yol deneyiminin tek tip olmadığı da görülmektedir. Bir katılımcının “Şu aşağı yola gitseniz zaten beter orası.” (P1) ifadesi, bazı sokak ve hatların daha sorunlu olarak algılandığını göstermektedir. Bu tür ifadeler, yol koşullarının mahalle genelinde yaygın biçimde olumsuz değerlendirilmekle birlikte, mikro-mekânsal farklılıklar içerebildiğine işaret etmektedir.

Çocukların anlatıları, yol koşullarının mahalle içinde yalnızca bir ulaşım meselesi olarak değil, hareket ve oyun kapasitesini doğrudan etkileyen bir unsur olarak deneyimlendiğini göstermektedir. Sokakların özellikle küçük yaş grubunda yoğun biçimde oyun alanı olarak kullanılması, yol yüzeyi ve topografyanın çocukların gündelik hareketliliği üzerinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede fiziksel zemin niteliği, çocukların mahalle içindeki hareket alanının sınırlarını tanımlayan temel bir çevresel bileşen olarak görünmektedir.

4.2.3 Afet Bilgisi ve Hazırlık Deneyimleri

Anket bulguları, çocukların afetlere ilişkin bilgi aldıklarını ve afet anında ne yapacaklarına dair yüksek düzeyde bir “bilme” beyanında bulunduklarını göstermektedir. 8–12 yaş grubunda çocukların %79,7’si afetlere hazırlık konusunda bilgi aldığını belirtmiş, %93,8’i afet anında ne yapacağını bildiğini ifade etmiştir. 13–17 yaş grubunda ise katılımcıların %82,93’ü afet eğitimi aldığını, %92,68’i afet durumunda ne yapacağını bildiğini belirtmiştir. Bu nicel tablo, çocukların önemli bir bölümünün afet konusunda kendisini bilgili ve hazırlıklı olarak tanımladığını ortaya koymaktadır.

Görüşmeler, bu bilginin çocukların anlatılarında büyük ölçüde okul mekânı üzerinden kurulduğunu göstermektedir. P1 afet bilgisini “Konferans salonunda hocaların bize verdiği şeyler. Onun harici mahallede hiçbir şey alamıyoruz zaten.” sözleriyle tarif etmekte ve öğrenme alanını açık biçimde okulla sınırlandırmaktadır. Benzer biçimde P4, “Okullarda eğitim veriliyor bununla ilgili. Tatbikatlar yapıyoruz.” diyerek afet bilgisini doğrudan okul pratiğiyle ilişkilendirmektedir. Çocukların ifadeleri, afet konusundaki öğrenme deneyiminin öncelikle kurumsal ve planlı bir eğitim bağlamında gerçekleştiğini göstermektedir.

Bu okul merkezli deneyimin içeriği ise çocukların anlatılarında belirgin biçimde deprem ve yangın etrafında yoğunlaşmaktadır. P3 afet türlerini genel olarak sıralayabilmesine rağmen okul bağlamını “Sadece depremle ilgili.” sözleriyle tanımlamaktadır. P4 de okulda düzenli aralıklarla yapılan uygulamaları “Hem yangına dair hem depreme dair.” şeklinde ifade etmektedir. Bu anlatılar, çocukların afet bilgisini öncelikle belirli senaryolar üzerinden yapılandıklarını ve deprem pratiğinin zihinsel olarak daha baskın yer tuttuğunu düşündürmektedir.

Tatbikatlar, çocukların anlatılarında bilgi ile beden arasındaki ilişkiyi kuran temel pratik olarak görünmektedir. P1, yapılan uygulamaları ayrıntılı biçimde hatırlamakta, öğretmenlerin yönlendirmelerini ve okul bahçesine çıkarılma sürecini anlatmaktadır. Daha kısa ifadelerde ise bu bilgi formülleşmiş bir davranış kalıbı halinde ortaya çıkmaktadır: “Çök kapan tutun.” (P2; P10). Bu tekrar eden ifade, çocukların deprem anına ilişkin belirli bir refleksi net biçimde içselleştirdiklerini göstermektedir. Afet bilgisi burada soyut bir kavramdan ziyade, belirli bir anda yapılması gereken somut bir hareket olarak anlam kazanmaktadır.

Bununla birlikte, çocukların anlatılarında bu bilginin mekânsal sınırları da görünür hale gelmektedir. “Evde ne yapacağınızı söylediler mi?” sorusuna verilen “Söylemediler.” yanıtı (P2), okulda edinilen bilginin her zaman hane bağlamına taşınmadığını düşündürmektedir. Bazı katılımcıların ev ortamına ilişkin net bir yönlendirme hatırlayamaması, afet bilgisinin çocuk deneyiminde ağırlıklı olarak okul mekânına yerleştiğine işaret etmektedir.

Öte yandan, bazı çocuklar okulda öğrendikleri bilgiyi aile içi bağlama uyarlamaya çalışmaktadır. P7’nin olası bir deprem durumunda annesiyle önceden belirlenmiş bir buluşma noktasını anlatması, afet bilgisinin yalnızca tatbikat düzeyinde kalmayabildiğini, kimi durumlarda hane içinde konuşulan ve planlanan bir senaryoya dönüşebildiğini göstermektedir. Bu örnek, çocukların yalnızca pasif bilgi alıcıları olmadığını, yaşadıkları deneyimleri aile içi stratejilerle ilişkilendirebildiklerini de ortaya koymaktadır.

Çocukların anlatıları birlikte değerlendirildiğinde, afet bilgisinin büyük ölçüde okul temelli bir çerçevede edinildiği ve özellikle deprem ile yangın senaryoları üzerinden somut davranış kalıplarına dönüştüğü görülmektedir. Bununla birlikte, bu bilginin farklı mekânsal bağlamlara aktarımı çocuk deneyimlerinde değişkenlik göstermekte, bazı anlatılarda okul pratiğiyle sınırlı kalırken, bazı örneklerde hane içi planlamaya uzanabilmektedir. Görüşmelerde, çocukların mahallede gündelik olarak deneyimledikleri çevresel riskler ile okulda öğrendikleri afet senaryoları arasında açık bir ilişkilendirme yapılmadığı dikkat çekmektedir. Bu iki deneyim alanı çocuk anlatılarında ayrı çerçeveler içinde ifade edilmektedir. Bu ayrışma, afet bilgisinin kapsamı ile mahalle ölçeğinde deneyimlenen çevresel kırılganlıkların birlikte ele alınmasının önemine işaret etmektedir.

4.2.4. İklim Değişikliği Bilgisi, Kavramsal Farkındalığı

Anket bulguları, iklim değişikliği kavramına aşinalığın yaş grupları arasında belirgin biçimde farklılaştığını göstermektedir. 8–12 yaş grubunda çocukların yalnızca %7,8'i "iklim değişikliği" kavramını daha önce duyduğunu belirtmiştir. Buna karşılık aynı yaş grubunda çocukların %53,1'i aile büyüklerinden hava koşullarındaki değişimlere ilişkin ifadeler duyduğunu ifade etmiştir. Bu tablo, küçük yaş grubunda kavramsal bilginin sınırlı kaldığını, buna rağmen hava koşullarındaki değişime dair anlatıların aile içi gündelik söylem içinde dolaşabildiğini düşündürmektedir.

13–17 yaş grubunda ise katılımcıların %34,15'i kavramı "iyi bildiğini", %36,59'u "biraz bildiğini" belirtmiş, %29,27'si ise duymadığını ifade etmiştir. Aynı yaş grubunda havaların eskisine göre farklı olduğuna dair ifadeleri "her zaman" (%39,02) ya da "sık sık" (%36,59) duyduğunu belirtenlerin toplamı %75,61'e ulaşmaktadır. Buna karşın "iklim adaleti" kavramını duymadığını belirtenlerin oranı %56,10'dur. Bu nicel örüntü, gençlerin bir bölümünde "iklim değişikliği" çerçevesinin tanındığını, ancak kavram setinin daha ileri ve soyut bileşenlerinin sınırlı kaldığını göstermektedir.

Görüşmeler, bu nicel farklılaşmanın çocukların anlatılarında nasıl kurulduğunu daha somut biçimde ortaya koymaktadır. Küçük yaş grubunda iklim değişikliği kavramı çoğu zaman net bir içerikle karşılanmamaktadır. P5 kavramı duymadığını belirtirken, geçmiş hava koşullarına ilişkin anlatıları da hatırlamadığını ifade etmektedir. Benzer biçimde P6, okulda anlatıldığını kabul etmekle birlikte "çok bilgim yok" diyerek bilginin kalıcı olmadığını vurgulamaktadır. Bu yanıtlar, kavramın küçük yaş grubunda yüzeysel ya da dağınık bir iz bıraktığını göstermektedir.

Bununla birlikte kavram tamamen yok değildir. Daha çok gündelik hava değişimi üzerinden sezgisel bir anlamlandırma görülmektedir. P7'nin "Yani iklim değişikliği farklı bir havadan farklı bir havaya geçmek gibi." ifadesi ve devamında Antalya–İstanbul örneği üzerinden kurduğu açıklama, kavramı mekânsal ve bedensel deneyim üzerinden yorumladığını göstermektedir. Bu örnek, teknik bir iklim tanımından ziyade, yaşanan hava farklarının kişisel deneyimle ilişkilendirilmesi biçiminde bir anlamlandırmaya işaret etmektedir.

P9 ve P10'un söylemler kavramsal çerçevenin parçalı kaldığını göstermektedir. İklim değişikliğini duyduğunu söyleyen katılımcılar içerik üretmekte zorlanmakta, baraj doluluk oranlarına ilişkin ifadeler ise su azalmasına dair bir farkındalığın bulunduğunu, ancak bunun doğrudan iklim değişikliğiyle ilişkilendirilmediğini ortaya koymaktadır. Bu örnekler, küçük

yaş grubunda kavram bilgisinin sınırlı, bağlamının ise çoğu zaman dağınık olduğunu göstermektedir.

Buna karşılık lise çağındaki katılımcılarda iklim değişikliği bilgisi daha belirgin biçimde okul merkezli bir çerçevede kurulmaktadır. P1 kavramı duyduğunu belirtmekte ve konunun coğrafya dersinde işleneceğini ifade etmektedir. Aynı katılımcı bilginin kaynağını açık biçimde öğretmenle ilişkilendirmektedir. P4 ise iklim değişikliğinin fen, biyoloji ve sağlık bilimleri derslerinde yer aldığını ve “sürekli duyduğum bir kavram” olduğunu ifade etmektedir. Bu anlatılar, büyük yaş grubunda iklim değişikliği bilgisinin temel taşıyıcısının resmi eğitim sistemi olduğunu göstermektedir.

Bilgi düzeyi yalnızca kavramı duymakla sınırlı değildir; bazı katılımcılar nedensel açıklamalar da üretmektedir. P1 insan faaliyetlerini “araba egzozu... oluşan dumanlar... orman yangınları” üzerinden sıralamakta ve iklim krizini insan kaynaklı süreçlerle ilişkilendirmektedir. Benzer biçimde P8, “havaya salınan gazlar sayesinde hava kirliliği oluyor ve ozon tabakası delinmeye başlıyor” diyerek atmosferdeki gaz birikimini küresel ısınma ile ilişkilendirmektedir. Bu anlatı, teknik ayrımlar açısından tam örtüşmese de iklim değişikliği bilgisinin popüler bilim diliyle harmanlanmış bir çerçevede kurulduğunu göstermektedir. P3 ise iklim değişikliğini kentleşme üzerinden tartışmakta, “Gökdenlerden dolayı olabilir.” ifadesiyle yoğun yapılaşmaya işaret etmektedir. Devamında kentleşmenin artması ve yeşil alanların azalması üzerinden kurduğu açıklama, küresel bir sorunun yerel mekânsal dönüşümle birlikte düşünülebildiğini göstermektedir.

Lise çağındaki katılımcıların söyleminde dikkat çeken bir diğer nokta, iklim değişikliğinin çözümüne ilişkin düşüncelerin de belirginleşmiş olmasıdır. P8 çözüm tartışmasını teknoloji ve altyapı üzerinden ele almakta, elektrikli araçları olası bir çözüm olarak görürken altyapı yetersizliğine de dikkat çekmektedir. P4 ise “Fabrikaların bacalarına filtre takılmalı... Denizlerimize çöp atmamalıyız... Belediyelerin mesela çevreyi temiz tutması gerektiğini düşünüyorum.” sözleriyle hem kurumsal hem bireysel sorumluluğu birlikte tanımlamaktadır.

Görüşmeler birlikte değerlendirildiğinde, iklim değişikliği bilgisinin yaşla birlikte biçim değiştirdiği görülmektedir. Küçük yaş grubunda kavram çoğu zaman belirsiz ve parçalı kalırken, lise çağındaki katılımcılarda okul temelli, daha nedensel ve sorumluluk içeren bir çerçeve ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte kavramsal sınırlar her zaman net değildir. İklim değişikliği anlatıları kentleşme, hava dengesizliği, çevre kirliliği ve ozon tabakasına ilişkin söylemlerle iç içe geçebilmektedir. Bu durum, teknik ayrımların her zaman açık biçimde kurulmadığını, ancak çocukların farklı çevresel kriz başlıklarını tek bir “bozulma” anlatısı içinde birleştirdiklerini göstermektedir. Dolayısıyla bilgi, yalnızca müfredat üzerinden edinilen bilimsel kategorilerle değil, yaşanan çevrenin somut deneyimleri ve dolaşımdaki popüler çevre söylemi üzerinden de şekillenmektedir.

4.2.5. Hak Bilgisi, Katılımcı Deneyimleri ve Değişim Talepleri

Hak Bilgisi ve Hak Kavrayışının Kaynakları

Anket bulguları, çocuk haklarına ilişkin bilginin yaş gruplarına göre farklı örüntüler sergilediğini göstermektedir. 8–12 yaş grubunda çocukların %92,2’si temiz hava, temiz su ve

oyun alanlarını bir hak olarak gördüğünü belirtmiştir. Buna karşılık aynı yaş grubunda çocukların %56,2'si çocuk hakları konusunda bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir. Bu dağılım, küçük yaş grubunda belirli hak içeriklerinin güçlü biçimde tanınabildiğini; ancak “çocuk hakları” kavramının adlandırılmış ve bütünlüklü bir çerçeve olarak her zaman yerleşmediğini düşündürmektedir. Hak kavrayışı bu yaş grubunda daha çok somut ve gündelik yaşamla temas eden alanlar üzerinden kurulmaktadır.

13–17 yaş grubunda ise katılımcıların %46,34'ü “Çocuk Hakları” kavramını iyi bildiğini, %36,59'u biraz bildiğini belirtmiş; %17,07'si ise duymadığını ifade etmiştir. Hak türleri ayrı ayrı sorulduğunda eğitim hakkının %100; temiz çevrede yaşama hakkının %97,56; oyun oynama hakkının %97,56; kendini ifade etme hakkının %95,12 oranında bilinmesi dikkat çekmektedir. Bu nicel örüntü, 13–17 yaş grubunda hak kategorilerinin başlıklar halinde yüksek oranlarda tanındığını göstermektedir. Hak türlerinin ayrı ayrı işaretlenebilmesi, bu yaş grubunda hak içeriğinin isimlendirilebilir ve kategorik biçimde ayrıştırılabilir bir yapıya kavuştuğunu düşündürmektedir.

Nitel bulgular, hak bilgisinin her iki yaş grubunda da homojen bir dağılım göstermediğini ortaya koymaktadır. Küçük yaş grubunda bazı çocuklar kavramı hiç duymadığını belirtmektedir; P9'un “Duymadım.” ifadesi, kavramın bazı çocuklar için herhangi bir içerik taşımadığını göstermektedir. Buna karşılık P6 “Eğitim hakkı, beslenme hakkı, oyun hakkı çocuk haklarını biliyorum” diyerek hakları doğrudan ders içeriğinde işlendiği biçimiyle sıralamaktadır. Bu durum, kavramın adı ile içerik bilgisinin her zaman örtüşmediğini göstermektedir. Küçük yaş grubunda hak, çoğu zaman tanım düzeyinde değil, örnek ve başlık düzeyinde ifade edilmektedir.

Ergen grubunda ise hak kavrayışı daha kavramsal bir çerçeve içinde kurulmaktadır. P3 çocuk haklarını “bir çocuğun fikirlerinin önemsinmesi” olarak tanımlayarak hak kavramını ifade ve söz hakkı boyutuyla ilişkilendirmektedir. Benzer biçimde P4 “çocuğun da yetişkinler kadar hakları var ve bunları suistimal etmemeliyiz” diyerek hakları ilkesel bir eşitlik anlayışı içinde çerçevelemektedir. Bu anlatılar, ergen grubunda hak bilgisinin yalnızca içerik sıralamasından ibaret olmadığını; bazı katılımcılar tarafından normatif bir çerçeve içinde yeniden kurulduğunu göstermektedir.

Bulgular birlikte değerlendirildiğinde, hak bilgisinin her iki yaş grubunda da tek biçimli bir yapı sergilemediği görülmektedir. Küçük yaş grubunda hak kavrayışı daha çok somut ve deneyimsel alanlara yaslanırken, ergen grubunda hak kategorileri daha açık biçimde isimlendirilmekte ve ilkesel bir çerçeve içinde tanımlanabilmektedir. Bununla birlikte her iki yaş grubunda da kavramı hiç duymadığını ya da sınırlı bildiğini belirten çocukların bulunması, hak bilgisinin yaş grupları içinde de farklılaşan bir dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Temiz hava, su ve oyun alanının yüksek oranlarda hak olarak tanınması ile görüşmelerde hakların çoğunlukla eğitim ve gündelik yaşam pratikleri üzerinden ifade edilmesi birlikte düşünüldüğünde, hak kavrayışının çocukların doğrudan deneyimledikleri yaşam alanlarıyla yakından ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Hak bilgisi, soyut bir hukuk kategorisinden ziyade, çocukların gündelik yaşamda karşılaştıkları somut pratikler üzerinden anlam kazanmaktadır.

Haklardan Yararlanma Algısı ve Mahalle İçi Farklılaşma

13–17 yaş grubuna ait nicel bulgular, haklardan yararlanma algısının homojen bir biçimde dağılmadığını göstermektedir². Katılımcıların %51,22’si kendi haklarından yararlanabildiğini düşünürken, %48,78’i yararlanamadığını belirtmektedir. Mahalle ölçeğine ilişkin değerlendirmede ise tablo belirgin biçimde farklılaşmaktadır. Mahallede yaşayan çocukların haklardan yararlanabildiğini düşünenlerin oranı %17’de kalmakta, %83’lük çoğunluk mahalledeki çocukların haklardan yararlanamadığını ifade etmektedir. Bu dağılım, bireysel deneyim ile mahalle genelindeki durum arasında algısal bir ayrışma bulunduğunu göstermektedir.

Görüşmeler, bu ayrışmanın hangi gerekçeler üzerinden kurulduğunu açığa çıkarmaktadır. Bazı katılımcılar kendi durumlarını mahalledeki diğer çocuklardan ayırarak değerlendirmektedir. P4, “Ben faydalandığımı düşünüyorum ama mahalledeki arkadaşlarım hakkında öyle düşünmüyorum” diyerek bireysel düzeyde olumlu bir değerlendirme yaparken, mahalle genelinde aynı kanaati paylaşmamaktadır. Benzer biçimde P3 kendi haklarından yararlanabildiğini belirtmekte, ancak mahalledeki diğer çocuklar için “bence faydalanamıyorlar” ifadesini kullanmaktadır. Bu anlatılar, haklardan yararlanma algısının çocukların zihninde “kişisel deneyim” ile “mahalledeki yaygın durum” arasında ayrıştırılarak kurulduğunu göstermektedir.

Mahalle içi farklılaşma algısı bazı anlatılarda aile koşulları üzerinden tanımlanmaktadır. Haklardan yararlanma sorusu açıldığında P1, “Bazıları yararlanıyor. İyi aile çocukları. Ama herkes yararlanamıyor” diyerek hak kullanımını hane içi düzen, denetim ve yönlendirme üzerinden ayırtmaktadır. Aynı anlatıda bazı yaşlıların “gece 10’da çıkıp gece 4’te de geldiğini” söylemesi, haklardan yararlanma meselesinin yalnızca “hak var/yok” ikiliğiyle değil, çocukluk pratiklerinin sınırları ve gözetimi üzerinden değerlendirildiğini göstermektedir. Nitekim P1 için bu tür gece dolaşmalarını bir hak alanı olarak görülmemekte, ancak zorunlu durumlarda kabul edilebilir bir istisna olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede haklardan yararlanma, yalnızca hukuki bir tanınma meselesi olarak değil, aile yapısı ve gündelik pratikler tarafından şekillenen bir süreç olarak ele alınmaktadır.

Hak kullanımının en somutlaştığı alan eğitimidir. Görüşmeler, eğitim hakkının tanınmış olmasının tek başına yeterli görülmediğini, sürekliliğin ve fiilî devamlılığın belirleyici olduğunu göstermektedir. P2’nin 11 yaşında olup okula gitmeyen bir çocuğa atıf yapması, eğitim hakkındaki kopuşun gündelik gözlemler üzerinden fark edildiğini ortaya koymaktadır. P3, bazı ailelerin çocuklarını çalışmaya yönlendirdiğini ve maddi imkân yetersizliğinin eğitime erişimi sınırlandırabildiğini belirtmektedir. Buna karşılık P8, ilkokul düzeyinde devam oranının yüksek olduğunu ancak 7. ve 8. sınıfa gelindiğinde durumun değiştiğini ifade etmektedir. “Çoğu burada erken yaşta sözlenelim, nişanlanalım o kafada oldukları için... ben de okulu bırakayım diye bir düşünceye giriliyor” sözleriyle okul terkinin mahalle içinde dolaşımda olan normlarla ilişkilendirmektedir. Bu anlatı, ekonomik gerekçelerin yanı sıra kuşaklararası tekrar eden toplumsal beklentilerin de eğitim sürekliliğini etkileyebildiğine işaret etmektedir. P4’ün erken yaşta evlilikleri “o okuma hakkını onlardan alıyorlar” şeklinde

² 8-12 yaş grubu çocuk anketlerinde haklardan yararlanma ile ilgili soru sorulmamıştır.

tanımlaması da eğitim hakkının fiilî kullanımına yönelik bir kesinti algısını açık biçimde ortaya koymaktadır.

Haklardan yararlanma algısı çevresel yaşam koşulları üzerinden de değerlendirilmektedir. P4, “Temiz bir çevrede büyümedim” diyerek temiz çevrede yaşama hakkını kendi deneyimi üzerinden sorgulamaktadır. P8 ise mahallede çocukların barınma ve ısınma imkânlarına sahip olduğunu, ancak bu koşulların yeterliliği konusunda tereddüt bulunduğunu ifade etmekte, çocukları “barınıyorlardır, ama memnun değillerdir ya da ısınamıyorlardır” sözleriyle, barınma ve ısınma hakkının asgari düzeyde karşılanmasının her zaman yeterli bir yaşam koşulu anlamına gelmediğine işaret etmektedir. Bu değerlendirmeler, hak kullanımının yalnızca erişim olup olmaması üzerinden değil, erişimin niteliği ve yaşam koşullarının yeterliliği üzerinden de algılandığını göstermektedir.

Bulgular, haklardan yararlanma algısının tekdüze bir yapıya sahip olmadığını göstermektedir. Katılımcılar kendi durumlarını çoğu zaman olumlu değerlendirebilmekte, ancak mahalle ölçeğinde hak kullanımının eşit ve süreklilik arz eden bir biçimde gerçekleşmediğini düşünmektedir. Eğitim devamlılığı, aile yönlendirmesi, mahalle içinde dolaşımda olan normlar ve yaşam koşullarının niteliği, hakların fiilî kullanımına ilişkin değerlendirmelerde belirleyici unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Çocukların anlatılarında hakların hukuki olarak tanınması ile bu haklardan düzenli, güvenli ve yeterli biçimde yararlanabilme arasında belirgin bir ayrım bulunmaktadır.

Çocukların Katılım Deneyimleri ve Karar Süreçlerine Dahil Olma

Çocukların çevresel konulara ve mahalle yaşamına ilişkin karar süreçlerine katılımı her iki yaş grubunda da oldukça sınırlı görünmektedir. 8–12 yaş grubunda çocukların %79,7’si herhangi bir çevre etkinliğine katılmadığını, %89’u ise çevre ile ilgili kararlara dahil edilmediklerini belirtmiştir. Bununla birlikte aynı yaş grubunda katılımcıların %89’u çevre ile ilgili etkinliklere katılmak istediklerini ifade etmektedir. Benzer bir tablo 13–17 yaş grubunda da ortaya çıkmaktadır. Bu yaş grubunda gençlerin %90,24’ü çevre veya iklim konulu herhangi bir etkinliğe katılmadığını belirtirken, katılımcıların tamamı (%100) çevresel karar alma süreçlerine dahil edilmediklerini ifade etmiştir. Buna karşın gençlerin %78,05’i gelecekte çevre faaliyetlerine katılmak istediğini belirtmektedir. Bu bulgular, çevresel katılım fırsatlarının sınırlı olmasına rağmen çocukların ve gençlerin bu tür faaliyetlere yönelik ilgisinin ve isteğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Görüşmeler, katılım deneyiminin çoğu zaman çocukların gündelik yaşamında belirgin bir pratik olarak yer etmediğini ortaya koymaktadır. Mahalleye ilişkin bir konuda fikrinin sorulup sorulmadığı sorulduğunda P1’in “Sorulmuştur ama hatırlamıyorum” ifadesi, katılımın çocuk açısından hatırlanabilir ve süreklilik gösteren bir deneyim oluşturmadığını düşündürmektedir. Bu durum, katılımın çocukların gündelik yaşamında süreklilik kazanan bir deneyim olarak yerleşmediğine işaret etmektedir. Daha açık bir danışılmama durumu ise bazı anlatılarda doğrudan ifade edilmektedir. P6, mahalle ya da kurumlar tarafından görüşünün alınıp alınmadığı sorulduğunda “Sorulmuyor.” yanıtını verirken, P3 çevre, iklim değişikliği ya da çocuk haklarıyla ilgili herhangi bir konuda fikrinin sorulmadığını belirterek “sizin dışında

sorulmadı” ifadesini kullanmaktadır. Bu anlatılar, çocukların mahalle ve çevreye ilişkin meselelerde karar süreçlerine sistematik biçimde dahil edilmediklerine işaret etmektedir.

Bununla birlikte çocukların belirli bağlamlarda sınırlı da olsa katılım deneyimi bulunmaktadır. Katılımın bazı anlatılarda aile içinde mümkün olabildiği görülmektedir. P3, “Ailemde katılabiliyorum. Ama onun harici katılamıyorum.” ifadesiyle katılımın hane içi kararlarla sınırlı kaldığını belirtmektedir. Benzer biçimde P8, aile içinde hafta sonu planları gibi gündelik kararların çocuklara sorulabildiğini, “Bir yere gideceğimiz zaman... senin aklında başka bir yer var mı?” şeklindeki sorularla görüşünün alındığını anlatmaktadır. P4 de “Aile içinde evet.” diyerek hane içi kararlara dahil olabildiğini ifade etmektedir.

Ayrıca, bazı çocuklar okul ortamında belirli roller aracılığıyla karar süreçlerine kısmen dahil olabildiklerini ifade etmektedir. P1, sınıf takımının kaptanı olduğunu belirterek öğretmenlerin zaman zaman kendisine danıştığını ve bir maçın saatini değiştirebildiğini anlatmaktadır. Benzer biçimde P4, okulda onur öğrencisi olarak disiplin kurulunda yer aldığını ve “disiplin... benim de söz hakkım oluyor” sözleriyle okul içinde belirli karar süreçlerine katılabildiğini belirtmektedir. Bu anlatılar, katılımın çoğu zaman kurumsal bir hak olarak değil, bireysel roller veya temsil pozisyonları üzerinden mümkün olabildiğini göstermektedir.

Mahalle düzeyinde ise katılımın büyük ölçüde yetişkinler üzerinden yürüdüğü görülmektedir. Çocuklara doğrudan danışılmadığı gibi, bazı anlatılar karar süreçlerinin çocuklara ait bir alan olarak görülmediğini de ortaya koymaktadır. P5’in “Bana değil anneme sorsunlar.” ifadesi, mahalleye ilişkin kararların çocuklardan ziyade yetişkinler üzerinden yürütülmesi gerektiğine dair bir algıyı yansıtmaktadır. Buna rağmen çocuklar yaşadıkları çevreye ilişkin çeşitli talepler ve gözlemler dile getirmektedir. Oyun alanlarının yetersizliği, sokak koşulları ya da mahalle altyapısı gibi gündelik yaşamı doğrudan etkileyen konular çocukların anlatılarında sıkça yer almakta, ancak bu taleplerin karar süreçlerinde temsil edildiğine dair bir deneyim aktarılmamaktadır.

Çevre temalı katılım deneyimleri ise çoğunlukla okul temelli ve kısa süreli faaliyetler şeklinde ortaya çıkmaktadır. P7 ilkokul döneminde kapak ve çöp toplama etkinliklerine katıldığını ifade ederken, P4 okul çevresinde çöplerin toplandığı faaliyetlerden söz etmektedir. Bu anlatılar çevresel katılımın çoğu zaman etkinlik düzeyinde kaldığını ve karar alma süreçlerine doğrudan katılım biçimine dönüşmediğini göstermektedir.

Katılım deneyimi bu anlatılarda çoğunlukla danışılmama, hatırlanamayan ya da sınırlı bağlamlarla ilişkili katılım pratikleri etrafında şekillenmektedir. Çocukların mahalle ve çevreye ilişkin konularda gözlem ve taleplere sahip olmalarına rağmen bu görüşlerin karar süreçlerine düzenli biçimde yansımadağı görülmektedir. Katılımın gerçekleştiği durumlar ise daha çok aile içi kararlar, okul içindeki sınırlı temsil rolleri ya da kısa süreli etkinliklerle sınırlı kalmaktadır.

Değişim Talepleri ve Sorumluluk Atfı

Anket bulguları, çocukların ve genç katılımcıların büyük çoğunluğunun yaşadıkları mahallede veya evde değiştirilmesini istedikleri durumlar bulunduğunu göstermektedir. 8–12 yaş grubunda katılımcıların %93,75’i, 13–17 yaş grubunda ise %92,68’i yaşadıkları çevrede iyileştirilmesini istedikleri alanlar olduğunu belirtmiştir. Bu durum katılımcıların mahalleyi

yalnızca yaşadıkları bir mekân olarak değil, aynı zamanda iyileştirilmesi gerektiğini düşündükleri bir yaşam çevresi olarak değerlendirdiklerini göstermektedir.

Anket sonuçları incelendiğinde bazı taleplerin diğerlerine göre daha yüksek oranlarda dile getirildiği görülmektedir. Özellikle park ve oyun alanlarının artırılması her iki yaş grubunda da en sık ifade edilen talepler arasında yer almaktadır. 8–12 yaş grubunda katılımcıların %85,9'u park ve oyun alanlarının artırılmasını isterken, 13–17 yaş grubunda park, oyun ve spor alanlarının geliştirilmesine yönelik talepler %90,24 oranında ifade edilmiştir.

Kamusal alanlara ilişkin bu talepler derinlemesine görüşmelerde de açık biçimde görülmektedir. Katılımcıların anlatıları park ve oyun alanlarını nasıl kullandıklarını ve bu alanlardan ne tür beklentiler geliştirdiklerini ortaya koymaktadır. Bir katılımcı parkın nasıl olması gerektiğini “Kaydırak olsun. Salıncak olsun. Tahterevalli olsun.” (P2) sözleriyle ifade etmiştir. Bu anlatı katılımcıların kamusal alanları özellikle oyun ve fiziksel hareket deneyimleri üzerinden değerlendirdiklerini göstermektedir.

Çevresel temizlik ve altyapı koşullarına ilişkin talepler de katılımcılar tarafından yüksek oranlarda dile getirilmiştir. 8–12 yaş grubunda katılımcıların %81,2'si sokakların temiz tutulmasını isterken, %68,8'i çöp sorunlarının azaltılması ve yolların iyileştirilmesini talep etmiştir. Aynı yaş grubunda katılımcıların %67,2'si serinleme alanlarının artırılmasını, %64,1'i daha iyi ısınma koşullarının sağlanmasını, %56,3'ü ise temiz suya erişimin iyileştirilmesini ve mahalledeki pis su veya su birikmesi sorunlarının çözülmesini istemiştir.

13–17 yaş grubunda da benzer talepler yüksek oranlarda dile getirilmiştir. Katılımcıların %90,24'ü serinleme imkânlarının artırılmasını, yağmur sonrası su birikmesinin azaltılmasını ve park, oyun ve spor alanlarının geliştirilmesini talep etmiştir. Çöp miktarının azaltılması ve yolların iyileştirilmesi %87,80 oranında ifade edilirken, konutların daha sağlam hale getirilmesi %85,37 oranında belirtilmiştir. Yol güvenliğinin artırılması ve afet eğitiminin geliştirilmesi %80,49 oranında dile getirilmiş; daha iyi ısınma koşullarının sağlanması ve pis su sorunlarının çözülmesi %78,05 oranında ifade edilmiştir. Temiz içme suyuna erişimin iyileştirilmesi ise %68,29 oranında belirtilmiştir. Bu bulgular katılımcıların mahalledeki çevresel koşulları ve altyapı durumunu gündelik yaşamlarını doğrudan etkileyen unsurlar olarak deneyimlediklerini göstermektedir.

Anket bulgularında ortaya çıkan altyapıya ilişkin talepler katılımcıların anlatılarında da gündelik deneyimler üzerinden görünür hale gelmektedir. Katılımcılar mahalledeki fiziksel çevreyi çoğu zaman yürürken, oynarken veya hareket ederken karşılaştıkları durumlar üzerinden değerlendirmektedir. Bir katılımcı mahalledeki eğimli yolların düzeltilmesi gerektiğini “Yokuşun düz olması. Çünkü hep düşüyoruz.” (P2) sözleriyle ifade ederken, bir başka katılımcı sokak yüzeyindeki bozukluklara dikkat çekerek “Yerler çok böyle çukur. Onları doldurmak istiyorum.” (P9) demiştir. Bu ifadeler katılımcıların mahalledeki altyapı koşullarını gündelik hareket deneyimleri üzerinden değerlendirdiklerini göstermektedir.

Konutların fiziksel durumuna ilişkin talepler de anket bulgularında dikkat çekmektedir. 8–12 yaş grubunda katılımcıların %70,3'ü evlerin daha sağlam hale getirilmesini isterken, 13–17 yaş grubunda bu oran %85,37'ye yükselmektedir. Bu bulgu özellikle daha büyük yaş grubundaki

katılımcıların konutların dayanıklılığı ve güvenliği konularına değerlendirmelerinde daha fazla yer verdiklerini göstermektedir.

Anket bulgularında konutların dayanıklılığına yönelik taleplerin yüksek olması katılımcıların anlatılarında da mahalledeki konutların durumuna ilişkin değerlendirmelerde karşılık bulmaktadır. Bazı katılımcılar değişim taleplerini belirli bir yapı üzerinden ifade etmektedir. Bir katılımcı mahallede genel bir değişim talebi olmadığını belirtirken yalnızca belirli bir konuta işaret ederek “Hiçbir şeyini değiştirmem... sadece kırık evi değiştirdim.” (P5) demiştir. Bazı anlatılarda ise mahallede uzun süredir konuşulan dönüşüm sürecine değinilmektedir. Bir katılımcı bu durumu “Bu 4 yıldır böyle deniliyor.” (P1) sözleriyle ifade etmiştir. Bu ifadeler bazı katılımcıların konut koşullarını mahalledeki daha geniş değişim tartışmalarıyla birlikte değerlendirebildiklerini göstermektedir.

Sorumluluk atfına ilişkin değerlendirmelerde katılımcılar kamusal kurumları önemli aktörler olarak görmektedir. 8–12 yaş grubunda katılımcıların %81,2’si çevresel koşulların iyileştirilmesinde belediyeyi, %73,4’ü ise devleti sorumlu kurum olarak belirtmiştir. 13–17 yaş grubunda ise katılımcıların %85,37’si belediyeyi, %80,49’u devleti sorumlu aktör olarak ifade etmiştir. Bu bulgular katılımcıların mahalledeki çevresel ve fiziksel koşulları kamusal hizmetlerle doğrudan ilişkilendirdiklerini göstermektedir.

Anket bulgularında belediyenin başlıca sorumlu aktör olarak görülmesi katılımcıların anlatılarında da benzer biçimde ifade edilmektedir. Bir katılımcı çevre temizliğinin kimin sorumluluğunda olduğunu doğrudan “Belediye.” (P2) sözleriyle ifade ederken, bir başka katılımcı “Belediyelerin mesela çevreyi temiz tutması gerektiğini düşünüyorum... çöplerin toplanması gerektiğini düşünüyorum... belediyelerin dikkat etmesi gerekiyor.” (P3) demiştir. Bu ifadeler katılımcıların çevresel düzenlemeleri ve temizlik hizmetlerini kamusal kurumların sorumluluğu olarak değerlendirdiklerini göstermektedir.

Nicel ve nitel bulgular birlikte değerlendirildiğinde katılımcıların değişim taleplerinin büyük ölçüde gündelik mahalle deneyimleriyle doğrudan ilişkili alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Park ve oyun alanları, sokak yüzeyleri, çevresel temizlik ve konutların fiziksel durumu katılımcıların mahalleyi değerlendirirken en sık dile getirdikleri başlıklar arasında yer almaktadır. Derinlemesine görüşmeler katılımcıların bu konuları çoğu zaman mahallede yürürken, oynarken veya açık alanları kullanırken karşılaştıkları deneyimler üzerinden tanımladıklarını göstermektedir. Bu durum katılımcıların çevresel koşulları sabit bir durumdan ziyade, mahalle içinde hareket ve kullanım pratikleri içinde deneyimlenen bir çevre olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Bu çerçevede katılımcılar çevreyi çoğu zaman mahalle içinde hareket ederken, oynarken veya kamusal alanları kullanırken karşılaştıkları fiziksel koşullar üzerinden değerlendirmektedir.

5. BULGULARIN İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA HAK TEMELLİ YORUMLANMASI

Kuştepe mahallesinde yaşayan çocukların mahalle ve konut çevresine ilişkin anlatıları, yaşadıkları kentsel çevrenin fiziksel ve altyapısal özelliklerinin gündelik yaşam koşullarını doğrudan şekillendirdiğini göstermektedir. Konutların fiziksel dayanıklılığı, mahalle

altyapısının işleyişi, drenaj sistemleri, enerjiye erişim koşulları, kamusal alanların niteliği ve çevresel hijyen çocukların çevreyi değerlendirme biçimlerinde belirleyici unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu unsurlar çocukların anlatılarında çoğunlukla konfor, güvenlik ve sağlıkla ilişkili bir yaşam çevresinin temel bileşenleri olarak ifade edilmektedir. Bu nedenle çocukların yaşadıkları çevre yalnızca barınma koşullarını değil, aynı zamanda gündelik hareketliliklerini, oyun alanlarını ve kamusal mekânla kurdukları ilişkiyi belirleyen bir yaşam bağlamı oluşturmaktadır.

Araştırmanın yürütüldüğü mahallenin sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ve sosyal dışlanma riskinin yüksek olduğu kentsel bir bağlamda yer alması, çevresel sorunların çocukların gündelik deneyimlerinde daha görünür hale gelmesine neden olan bir mekânsal çerçeve ortaya koymaktadır. Konut koşulları, mahalle altyapısının kapasitesi ve çevresel hizmetlerin niteliği çocukların yaşadıkları çevre ile kurdukları ilişkiyi doğrudan etkilemektedir. Bu durum çevresel koşulların kentsel mekânda eşit biçimde dağılmadığını düşündüren bir tabloya işaret etmekte ve çocukların karşılaştıkları çevresel sorunların yalnızca bireysel yaşam koşullarının sonucu olmadığını, aynı zamanda mahallenin fiziksel ve sosyal yapısıyla ilişkili çevresel ve sosyal eşitsizliklerle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda dezavantajlı kentsel alanlarda yaşayan çocukların çevresel risklerle daha yoğun biçimde karşılaşma olasılığının arttığı görülmektedir. Bu durum kentsel çevrede ortaya çıkan çevresel eşitsizliklerin çocukların maruziyetini ve kırılganlığını nasıl şekillendirdiğini göstermektedir.

Araştırma bulguları çevresel sorunların çocuklar tarafından çoğu zaman gündelik yaşam pratikleri içinde deneyimlendiğini göstermektedir. Yağmur sonrası oluşan su birikimleri, çöp birikimi, kirli sokaklar ve çevresel hijyen sorunları çocukların çevreyi algılama ve değerlendirme biçimlerinde öne çıkan unsurlar arasında yer almaktadır. Bu deneyimler çevresel risklerin çoğu zaman çocukların gündelik hareketliliği içinde ortaya çıktığını göstermektedir. Oyun oynanan alanlar, yürünülen sokaklar ve kullanılan kamusal mekânlar çocukların çevresel koşullarla doğrudan karşılaştıkları başlıca alanlar olarak öne çıkmaktadır. Bu durum çevresel maruziyetin çocukların gündelik mekânsal deneyimleri içinde gerçekleştiğini göstermektedir.

Bu durum çocukların gündelik çevresel deneyimlerinin yalnızca yerel çevre koşullarıyla değil, aynı zamanda daha geniş iklimsel süreçlerle de ilişkili bir maruziyet alanı oluşturduğunu göstermektedir. İklim değişikliği bağlamında değerlendirildiğinde mahalle altyapısının kapasitesi, drenaj sistemlerinin işleyişi, konutların fiziksel dayanıklılığı, enerjiye erişim koşulları ve çevresel hizmet sunumunun niteliği çocukların iklimsel streslere maruziyetini artırabilecek ya da azaltabilecek koşullar üretmektedir. Özellikle çevresel hizmet sunumu ve altyapı eksiklikleri ile konutların fiziksel dayanıklılığı yoğun yağışlar, aşırı sıcaklıklar ve diğer iklimsel olaylar karşısında risklerin artmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle mahalle altyapısı, konut koşulları ve çevresel hizmet sunumu yalnızca yaşam kalitesini belirleyen unsurlar değil, aynı zamanda çocukların iklim değişikliğinin etkileri karşısındaki maruziyetini, kırılganlığını ve uyum kapasitesini şekillendiren önemli faktörler arasında yer almaktadır.

Çocukların çevresel riskleri algılama biçimleri de büyük ölçüde gündelik deneyimlere dayanmaktadır. Çevresel riskler çoğu zaman soyut çevresel kavramlar üzerinden değil, mahallede karşılaşılan somut durumlar üzerinden ifade edilmektedir. Bu durum çocukların

çevresel değişimleri ve riskleri gündelik yaşam deneyimleri içinde anlamlandırdıklarını göstermektedir. Araştırma bulguları aynı zamanda çocukların iklim değişikliği ve afetlere ilişkin bilgi düzeyinin sınırlı olmakla birlikte belirli ölçüde okul temelli öğrenme süreçleriyle şekillendiğini göstermektedir. Afetlere ilişkin bilgi ve tatbikat deneyimleri çoğunlukla okul ortamında edinilmekte ve bu bilgi çocukların afet anında nasıl davranmaları gerektiğine dair belirli bir farkındalık geliştirmelerine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte çocukların mahallede deneyimledikleri çevresel riskler ile okulda edindikleri afet bilgisi arasında her zaman doğrudan bir ilişki kurulmadığı görülmektedir. Buna rağmen afet bilgisi ve çevresel farkındalık çocukların iklimsel riskler karşısında geliştirebilecekleri uyum kapasitesinin önemli bileşenleri arasında değerlendirilebilir.

Hak temelli bir perspektif, çocukların çevresel deneyimlerinin yalnızca gündelik yaşam koşullarıyla değil, aynı zamanda kamusal sorumluluk ve hizmet sunumu ile birlikte değerlendirilmesini gerektirmektedir. Güvenli ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkının korunması kamusal kurumların ve özellikle yerel yönetimlerin sorumluluk alanı içinde yer almaktadır. Bu bağlamda mahalle altyapısının niteliği, çevresel hizmet sunumu, kamusal alanların düzenlenmesi ve iklimsel risklere karşı koruyucu önlemler kamusal hizmetlerin temel bileşenleri arasında yer almaktadır.

Çocukların anlatıları çevresel sorunlara ilişkin sorumluluğun büyük ölçüde kamusal kurumlara ve özellikle yerel yönetimlere atfedildiğini göstermektedir. Bulgular, çocukların çevre temizliği, altyapı sorunları ve mahalle koşullarının iyileştirilmesi gibi konularda çözümün belediyeler ve diğer kamu kurumları tarafından sağlanması gerektiğini düşündüğünü ortaya koymaktadır. Bu durum çocukların yaşadıkları çevreye ilişkin sorunları yalnızca bireysel davranışlar üzerinden değil, kamusal hizmetlerin niteliği ve kentsel yönetim süreçleriyle ilişkilendirdiklerini göstermektedir.

Bununla birlikte anlatılar kamusal hizmetlerin her zaman yeterli düzeyde sunulmadığına dair örtük bir değerlendirmeye de işaret etmektedir. Çevresel temizlik, altyapı hizmetleri ve kamusal alanların düzenlenmesine ilişkin dile getirilen talepler çocukların yaşadıkları çevrede iyileştirilmesi gerektiğini düşündükleri alanların bulunduğunu göstermektedir. Bu bağlamda çocuklar yalnızca çevresel sorunları tanımlamakla kalmamakta, aynı zamanda bu sorunların çözümüne ilişkin sorumluluğu da kamusal kurumlara yöneltmektedir.

Aynı zamanda çocukların hak farkındalığı ve çevresel konulara ilişkin talepleri de uyum kapasitesinin toplumsal boyutunu görünür kılmaktadır. Araştırma bulguları çocukların çevre ve iklim konularına ilişkin karar süreçlerine katılımının oldukça sınırlı olduğunu göstermektedir. Çocukların büyük bir bölümü çevresel konularla ilgili faaliyetlere katılmadıklarını ve bu konularda karar süreçlerine dahil edilmediklerini ifade etmektedir. Buna karşılık çocukların önemli bir kısmı çevre ve iklimle ilgili faaliyetlere katılmak istediklerini belirtmektedir. Bu durum çocukların yaşadıkları çevreye ilişkin gözlemler ve talepler geliştirdiğini ancak bu taleplerin karar süreçlerinde yeterince temsil edilmediğini göstermektedir. Çocukların katılım imkânlarının sınırlı olması, çevresel sorunlara ilişkin çözüm süreçlerinde çocuk perspektifinin yeterince dikkate alınmadığını düşündürmektedir.

İklim değışikliğı bağlamında bu bulgular iklim kırılganlığı ve iklim adaleti tartışmaları açısından önemli bir anlam taşımaktadır. Çocukların yaşadıkları çevresel koşullar iklim değışikliğinin etkilerinin toplumsal gruplar arasında eşit biçimde dağılmadığını ve dezavantajlı kentsel bağlamlarda yaşayan çocukların bu etkilerle daha yoğun biçimde karşılaşabildiğini göstermektedir. Sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşama hakkının korunması çocuk hakları çerçevesinin temel bileşenlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle çocukların çevresel deneyimleri yalnızca bireysel yaşam koşullarını değil, aynı zamanda kamusal sorumluluk, çocukların karar süreçlerine katılımı ve iklim adaleti tartışmalarını da görünür kılan önemli bir referans noktası oluşturmaktadır.

6. POLİTİKA VE PROGRAMLAMA AÇISINDAN ÇIKARIMLAR

Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme; çocukların yaşam hakkını (Madde 6), sağlık hakkını (Madde 24), yeterli yaşam standardına erişim hakkını (Madde 27) ve kendilerini etkileyen kararlara katılım hakkını (Madde 12) güvence altına almaktadır. Çocuk Hakları Komitesi'nin Genel Yorumu No. 26 (2023) ise iklim değışikliğı ve çevresel bozulmanın çocuk haklarının gerçekleştirilmesi bakımından devletlere önleyici, koruyucu ve uyum sağlayıcı yükümlölükler yüklediğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu bağlamda iklim uyumu, çocuklar açısından bir politika tercihi değil, hukuki bir yükümlölük alanıdır.

Ulusal düzeyde ise Ulusal İklim Değışikliğı Uyum Stratejisi ve Eylem Planı, İklim Değışikliğı Kanunu taslağı, ÇÇKK, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, yerel ve merkezi idarelere çevresel risklerin azaltılması, yaşam alanlarının iyileştirilmesi ve kırılgan grupların korunmasına yönelik açık sorumluluklar yüklemektedir.

Bu hukuki ve kurumsal çerçeve, çocukların yaşadıkları çevresel koşulların yalnızca kentsel hizmetlerin niteliğıyle değil, aynı zamanda devletin çocuk haklarını koruma yükümlölüğüyle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Araştırma bulguları, çocukların yaşadıkları mahallelerde karşılaştıkları çevresel sorunların altyapı kapasitesi, çevresel hizmetlerin niteliğı, kamusal alanların durumu ve kentsel planlama süreçleri ile yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle çocukların güvenli, sağlıklı ve iklim risklerine karşı dayanıklı yaşam çevrelerine erişiminin sağlanması, kamusal politika ve yerel yönetim uygulamalarının temel sorumluluk alanlarından biri olarak değerlendirilmelidir.

Bu çerçevede aşağıda sunulan politika önerileri, araştırma bulgularında ortaya çıkan maruziyet alanlarını azaltmaya, çocukların iklimsel risklere karşı dayanıklılığını güçlendirmeye ve yerel yönetimlerin çocuk haklarına dayalı çevresel politika üretme kapasitesini geliştirmeye yönelik müdahale alanlarını ortaya koymaktadır

Konut Koşulları, Termal Konfor ve Enerjiye Erişim

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, konut koşullarının, konut içi termal konforun ve enerji hizmetlerine erişimin çocukların gündelik yaşam çevresini şekillendiren temel unsurlar arasında yer aldığını göstermektedir. Konutların fiziksel özellikleri ile ısınma ve serinleme imkânlarının yeterliliğı, çocukların yaşadıkları mekânın sağlık, güvenlik ve yaşam kalitesi açısından taşıdığı koşulları belirleyen önemli faktörlerdir.

İklim değişikliğinin artan sıcaklık dalgaları ve aşırı hava olayları yoluyla konut içi yaşam koşullarını giderek daha fazla etkilediği dikkate alındığında, konutların iklim değişikliğine uyum kapasitesinin artırılması ocuk haklarının korunması bakımından devletin ve ilgili kamu kurumlarının yerine getirmesi gereken önemli bir sorumluluk alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede konutların iklim koşullarına karşı dayanıklılığının güçlendirilmesi, ocuk bulunan hanelerin güvenli ve sürdürülebilir enerji hizmetlerine erişiminin sağlanması ve konut içi termal konforun iyileştirilmesi ocuk hakları temelli iklim uyum politikalarının temel müdahale alanları arasında yer almaktadır.

Bu bağlamda,

- Yerel yönetimlerin dezavantajlı mahallelerde konut iyileştirme ve enerji verimliliği programları geliştirmesi, özellikle yalıtım, havalandırma ve pasif soğutma çözümlerini destekleyen müdahalelerin ocuk bulunan haneleri nceliklendirecek şekilde uygulanması,
- Düşük gelirli Roman hanelerini hedefleyen enerji verimliliği ve yalıtım hibe programlarının, yerel yönetimler ve merkezi idare iş birliğiyle hayata geçirilmesi,
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda yrtlen sosyal destek mekanizmalarının enerji giderlerinin haneler üzerindeki yükünü azaltacak şekilde güçlendirilmesi, ocuk bulunan hanelerin temel enerji hizmetlerine kesintisiz erişiminin sağlanması ve aşırı sıcaklık veya soğuk dönemlerinde enerji maliyetlerinin karşılanmasına yönelik hedefli destek programlarının geliştirilmesi,
- Konutların iklim değişikliğine uyum kapasitesini artırmaya yönelik yerel ve ulusal programların yaygınlaştırılması, enerji verimli yapı uygulamalarının desteklenmesi ve mahalle ölçeğinde enerji verimliliği ve konut iyileştirme projelerinin teşvik edilmesi, çocukların yaşadıkları konutların fiziksel koşullarının iyileştirilmesine, konut içi termal konforun güçlendirilmesine ve ocuk bulunan hanelerin güvenli ve sürdürülebilir enerji hizmetlerine erişiminin sağlanması yönelik temel politika müdahaleleri olarak değerlendirilmektedir.

Fiziksel evre, Altyapı ve evresel Sağlık

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, mahalle ölçeğindeki fiziksel evre koşullarının, altyapı hizmetlerinin işleyişinin ve kamusal alanların niteliğinin çocukların gündelik yaşam deneyimlerini şekillendiren önemli unsurlar arasında yer aldığını göstermektedir. Sokaklar, parklar ve mahalle içi açık alanlar çocukların oyun oynadıkları, hareket ettikleri ve sosyal ilişkilerini kurdukları başlıca yaşam alanlarını oluşturmaktadır. Bu nedenle altyapı sistemlerinin işleyişi, çevresel temizlik hizmetlerinin srekliiliği, yol koşulları ve açık alanların niteliği çocukların sağlığı, güvenliği ve hareket imknları açısından belirleyici bir rol oynamaktadır.

İklim değişikliğinin özellikle aşırı yağış olaylarının sıklığını ve yoğunluğunu artırdığı dikkate alındığında, drenaj kapasitesi, atık yönetimi ve mahalle içi altyapı sistemlerinin işleyişi kentlerin iklim değişikliğine uyum kapasitesinin önemli bileşenleri arasında yer almaktadır. Benzer biçimde parklar, yeşil alanlar ve gölgelik kamusal mekânlar da sıcak günlerde serinleme imkânı sağlayarak çocukların açık alan kullanımını doğrudan etkileyen önemli çevresel unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede mahalle ölçeğinde altyapı

hizmetlerinin güçlendirilmesi, çevresel sağlık koşullarının iyileştirilmesi ve çocukların güvenli biçimde kullanabileceği park ve açık alanların artırılması çocukların sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşayabilmesi açısından önemli bir politika müdahale alanı oluşturmaktadır.

Bu bağlamda,

* Belediyelerin mahalle ölçeğinde gerçekleştirecekleri altyapı ve çevresel düzenleme yatırımlarında çocuk etki değerlendirmesi yaklaşımını dikkate alması, çocukların gündelik hareketliliğini, oyun alanlarına erişimini ve kamusal alan kullanımını etkileyen planlama kararlarında çocukların ihtiyaçlarının görünür hale getirilmesi,

• Mahalle ölçeğinde gerçekleştirilecek iklim uyumunu temin etmeye yönelik altyapı ve çevresel iyileştirme yatırımlarının belediyelerin temel kamu hizmeti sorumluluğu kapsamında ele alınması, bu tür müdahalelerin yalnızca proje veya geçici finansman mekanizmalarına değil, yerel yönetimlerin düzenli hizmet ve yatırım programlarına dahil edilmesi,

* Yerel yönetimler ve ilgili altyapı kurumları tarafından mahalle ölçeğinde yağmur suyu drenaj sistemlerinin güçlendirilmesi, yoğun yağışlara karşı altyapı kapasitesinin artırılması ve su birikmesi ile taşkın riskinin yüksek olduğu sokaklarda altyapı iyileştirme çalışmalarının önceliklendirilmesi,

• Belediyeler tarafından çevresel temizlik hizmetlerinin sürekliliğinin sağlanması, çöp toplama ve sokak temizliği hizmetlerinin düzenli ve izlenebilir biçimde yürütülmesi ve dezavantajlı mahallelerde temizlik hizmet kapasitesinin güçlendirilmesi,

• Yerel yönetimlerin mahalle ölçeğinde çocukların yoğun olarak kullandığı sokak ve kamusal alanlarda yol yüzeylerini iyileştirmesi, düzensiz zemin, çukur ve fiziksel engellerin giderilmesi ve çocukların güvenli hareket edebileceği çevresel düzenlemelerin yapılması,

• Yerel yönetimler ve ilgili kamu kurumları tarafından mahalle ölçeğinde çocukların erişebileceği park ve açık alanların artırılması, mevcut parkların bakım, güvenlik ve erişilebilirlik koşullarının iyileştirilmesi ve bu alanların sıcak günlerde çocuklar için gölgelik ve serinleme imkânı sağlayacak biçimde düzenlenmesi,

• Yerel yönetimlerin dezavantajlı mahallelerde altyapı ve çevresel hizmetlerin işleyişini düzenli olarak izleyen bakım ve müdahale mekanizmaları oluşturması, mahalle ölçeğinde ortaya çıkan altyapı ve çevresel sorunlara hızlı müdahale edilmesini sağlayacak yerel izleme ve bakım sistemlerinin geliştirilmesi, çocukların yaşadıkları mahallelerde çevresel sağlık koşullarının güçlendirilmesine, kamusal alanların güvenli ve erişilebilir hale getirilmesine ve mahallelerin iklim değişikliğinin etkilerine karşı dayanıklılığının artırılmasına yönelik temel politika müdahaleleri olarak değerlendirilmektedir.

Afet Bilgisi ve Afete Hazırlık

Araştırma bulguları, çocukların afetlere ilişkin bilgiye büyük ölçüde kurumsal eğitim süreçleri aracılığıyla eriştiğini ve bu bilginin özellikle okul ortamında edinilen öğrenme deneyimleri etrafında şekillendiğini göstermektedir. Afetlere ilişkin bilgi ve hazırlık pratikleri çocukların gündelik yaşamında önemli bir yer tutmakla birlikte, bu bilginin çoğu zaman belirli afet senaryoları ve belirli mekânsal bağlamlarla sınırlı kaldığı görülmektedir. Halbuki afet hazırlığı

yalnızca bireysel bilgi düzeyi ile değil, çocukların yaşadıkları çevrede risklerin nasıl tanımlandığı ve bu risklere karşı hangi kurumsal mekanizmaların oluşturulduğu ile yakından ilişkilidir.

İklim değişikliğinin aşırı hava olaylarının sıklığını ve yoğunluğunu artırdığı bir bağlamda, afet risklerinin yalnızca belirli olay türleri üzerinden değil, mahalle ölçeğinde ortaya çıkan çoklu riskler çerçevesinde ele alınması giderek daha önemli hale gelmektedir. Bu nedenle afet bilgisi ve hazırlık kapasitesinin güçlendirilmesi, çocukların belirli afet senaryolarını öğrenmesinin ötesinde yaşadıkları çevrede karşılaşılabilecekleri farklı riskleri tanıyabilmelerini ve bu riskler karşısında güvenli davranış biçimleri geliştirebilmelerini destekleyen bütüncül bir yaklaşım gerektirmektedir.

Bu çerçevede afet hazırlığına yönelik çalışmaların okul, hane ve mahalle ölçeğinde birbirini tamamlayan bir yapı içinde ele alınması, çocukların afetlere ilişkin bilgiye erişiminin güçlendirilmesi ve bu bilginin gündelik yaşam bağlamlarıyla ilişkilendirilmesi önemli bir politika müdahale alanı oluşturmaktadır.

Bu bağlamda,

- Millî Eğitim Bakanlığı ve ilgili kamu kurumları tarafından okullarda verilen afet eğitimlerinin kapsamının genişletilmesi, afet bilgisinin yalnızca belirli senaryolarla sınırlı kalmayacak biçimde farklı afet türlerini ve yerel riskleri içerecek şekilde geliştirilmesi,
- Okullarda gerçekleştirilen afet tatbikatlarının düzenli ve uygulamalı biçimde sürdürülmesi, çocukların afet anında güvenli davranış kalıplarını deneyimleyerek öğrenmelerini sağlayan pratik eğitim yöntemlerinin yaygınlaştırılması,
- Afet hazırlığı çalışmalarının okul ile sınırlı kalmayacak biçimde hane ve mahalle ölçeğine taşınması, ailelerin ve çocukların birlikte hazırlık planları geliştirmesini destekleyen bilgilendirme ve rehberlik çalışmalarının yürütülmesi,
- Yerel yönetimler, AFAD ve eğitim kurumları arasında koordinasyonun güçlendirilmesi, mahalle ölçeğinde afet farkındalığı, risk iletişimi ve hazırlık çalışmalarının kurumlar arası iş birliği içinde yürütülmesi.
- Çocukların afet hazırlık süreçlerine aktif katılımını destekleyen eğitim ve farkındalık programlarının geliştirilmesi, çocukların yalnızca bilgi alıcıları değil, afet risklerinin anlaşılması ve güvenli davranışların yaygınlaştırılması sürecinde aktif paydaşlar olarak görülmesi, çocukların afetlere ilişkin bilgiye erişiminin güçlendirilmesine, afet hazırlık kapasitesinin geliştirilmesine ve çocukların yaşadıkları çevrede karşılaşılabilecekleri risklere karşı daha güvenli ve hazırlıklı hale gelmelerine yönelik temel politika müdahaleleri olarak değerlendirilmektedir.

İklim Değişikliği Bilgisi, Kavramsal Farkındalığı

Bulgular, iklim değişikliğine ilişkin bilginin çocuklar ve gençler arasında yaşla birlikte belirgin biçimde farklılaştığını ve kavramsal farkındalığın önemli ölçüde eğitim süreçleri aracılığıyla şekillendiğini göstermektedir. Küçük yaş gruplarında iklim değişikliği çoğu zaman gündelik hava değişimleri veya çevresel gözlemler üzerinden sezgisel biçimde anlamlandırılırken, daha

büyük yaş gruplarında kavramın okul temelli bir çerçeve içinde öğrenildiği ve insan faaliyetleri, çevresel etkiler ve olası çözüm yolları ile ilişkilendirilebildiği görülmektedir. Bununla birlikte çocukların anlatıları, iklim değişikliği bilgisinin her zaman teknik bilimsel ayrımlar çerçevesinde kurulmadığını, kentleşme, çevre kirliliği, hava değişimleri ve diğer çevresel sorunlarla iç içe geçen daha geniş bir çevresel bozulma anlatısı içinde ele alınabildiğini göstermektedir.

İklim değişikliğinin giderek daha belirgin hale gelen etkileri dikkate alındığında, çocukların bu süreci yalnızca kavramsal düzeyde tanımaları değil, aynı zamanda yaşadıkları çevrede karşılaştıkları değişimleri daha geniş iklimsel süreçlerle ilişkilendirebilmeleri önem taşımaktadır. Bu nedenle iklim değişikliğine ilişkin bilgi ve farkındalığın güçlendirilmesi, çocukların bilimsel bilgiye erişimini artırmanın yanı sıra, çevresel sorunların nedenleri ve sonuçları arasındaki ilişkileri anlayabilecekleri öğrenme süreçlerinin desteklenmesini gerektirmektedir.

Bu bağlamda,

- Millî Eğitim Bakanlığı tarafından eğitim programlarında yer alan iklim değişikliği ve çevresel sürdürülebilirlik içeriklerinin güçlendirilmesi ve uygulamalı öğrenme yöntemleriyle desteklenmesi, öğrencilerin çevresel gözlem, proje çalışmaları ve yerel çevre sorunlarına yönelik etkinlikler aracılığıyla iklim değişikliğini gündelik yaşam deneyimleriyle ilişkilendirebilmelerini sağlayacak eğitim yaklaşımlarının yaygınlaştırılması.
- Yerel yönetimler ve eğitim kurumları arasında iş birliği kurularak çocuklara yönelik iklim farkındalığı programlarının geliştirilmesi, mahalle ölçeğinde gerçekleştirilecek çevre, doğa ve iklim temalı etkinliklerle çocukların yaşadıkları çevredeki değişimleri daha iyi anlayabilmelerinin desteklenmesi,
- Bilimsel iklim bilgisinin çocuklara erişilebilir ve anlaşılır biçimde aktarılmasını sağlayacak eğitim materyallerinin geliştirilmesi, popüler çevre söylemleri ile bilimsel bilgi arasındaki farkların açıklığa kavuşturulmasına katkı sağlayacak öğretim araçlarının hazırlanması, çocukların iklim değişikliğine ilişkin bilgi düzeylerinin ve kavramsal farkındalıklarının güçlendirilmesine yönelik temel politika müdahaleleri olarak değerlendirilmektedir.

Çocuk Hakları ve Katılım Süreçlerinin Oluşturulması

Araştırma bulguları, çocukların belirli hak alanlarını tanıyabildiklerini ancak hak bilgisinin ve haklardan yararlanma deneyimlerinin çocuklar arasında eşit ve bütünlüklü biçimde dağılmadığını göstermektedir. Bununla birlikte çocukların yaşadıkları mahalleye ve çevresel koşullara ilişkin çok sayıda gözlem ve değişim talebi dile getirdikleri görülmektedir. Park ve oyun alanlarının artırılması, çevresel temizlik, altyapı koşullarının iyileştirilmesi ve yaşam çevresinin daha güvenli hale getirilmesi gibi talepler çocukların gündelik yaşam deneyimleri üzerinden şekillenmektedir.

Bulgular ayrıca çocukların bu taleplerin karşılanmasını büyük ölçüde kamusal hizmetler ve yerel yönetim sorumlulukları çerçevesinde değerlendirdiklerini göstermektedir. Buna karşın çocukların mahalle ve çevreye ilişkin karar süreçlerine düzenli biçimde dahil edilmesine yönelik kurumsal mekanizmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu durum çocukların

yaşadıkları çevreye ilişkin gözlem ve taleplerinin kamusal politika ve planlama süreçlerinde daha görünür hale getirilmesini sağlayacak katılımcı mekanizmaların güçlendirilmesinin önemine işaret etmektedir.

İklim değişikliğinin yerel ölçekte giderek daha belirgin hale gelen etkileri dikkate alındığında, çocukların yaşadıkları mahalleye ve gündelik çevresel koşullara ilişkin deneyimleri çevresel risklerin ve uyum ihtiyaçlarının anlaşılması açısından önemli bir perspektif sunmaktadır. Çocukların park alanları, altyapı koşulları, çevresel temizlik ve yaşam çevresinin güvenliği gibi konulara ilişkin dile getirdikleri talepler, mahalle ölçeğinde çevresel kırılganlıkların çocuk deneyimi üzerinden görünür hale geldiğini göstermektedir. Bu nedenle çocukların hak bilgisi, katılım deneyimleri ve yaşadıkları çevreye ilişkin gözlem ve taleplerinin karar süreçlerine yansıtılması, yerel çevre politikalarının ve iklim değişikliğine uyum süreçlerinin daha kapsayıcı ve etkili biçimde geliştirilmesine katkı sağlayabilecek önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Bu çerçevede,

- Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çocuk hakları ve çevresel sürdürülebilirlik konularını birlikte ele alan eğitim içeriklerinin güçlendirilmesi, çocukların haklar, çevresel koşullar ve iklim değişikliği arasındaki ilişkiyi kavrayabilecekleri öğrenme süreçlerinin desteklenmesi,
- Yerel yönetimler tarafından çocukların mahalle ve çevreye ilişkin gözlem, talep ve önerilerini iletebilecekleri katılım ve geri bildirim mekanizmalarının oluşturulması, çocuk meclisleri, mahalle danışma toplantıları veya katılımcı planlama süreçleri aracılığıyla çocukların görüşlerinin yerel politika ve planlama süreçlerine yansıtılmasının sağlanması ve sürecin sadece sembolik bir süreç olarak kalmaması,
- Mahalle ölçeğinde yürütülen çevresel iyileştirme, park ve oyun alanı planlaması ve altyapı düzenlemelerinde çocukların görüşlerinin alınmasını sağlayacak katılımcı süreçlerin geliştirilmesi, çocukların yaşadıkları çevrenin planlanması ve iyileştirilmesi süreçlerinde aktif paydaşlar olarak görülmesi,
- Yerel yönetimler, eğitim kurumları ve ilgili kamu kuruluşları arasında iş birliğinin güçlendirilmesi, çocukların çevresel deneyimlerini ve taleplerini dikkate alan yerel çevre politikaları ve iklim değişikliğine uyum stratejilerinin geliştirilmesi, çocukların hak bilgisi ve katılım kapasitesinin güçlendirilmesine ve çocukların yaşadıkları çevreye ilişkin deneyim ve taleplerinin kamusal karar süreçlerinde daha görünür hale gelmesine katkı sağlayabilecek temel politika müdahaleleri olarak değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Bartlett, S. (2008). Climate change and urban children: impacts and implications for adaptation in low-and middle-income countries. *Environment and Urbanization*, 20(2), 501-519.

Barlın, H, Bektaş, N., Tebaş, M, Gurbulak, E. and Karakus, M. (2026). Communities). Romanların Ağırıklı Yaşadıkları Mahallelerin İklim Dayanıklılığına Yönelik Mevcut Durum Analizi. Avrupa Konseyi.

Barlın, H., Ergenekon, P. & Bektaş, N. (2023). Identification of Climate Change Vulnerabilities at Local Level and Assessment of Adaptation Measures. In Y. Ardalı, H. A. Özen, M. Rüzgar & A. Şimşek (Eds.) *Cooperation for Climate and Green Deal Book* (pp.665-674). OMU Press.

Breil, M., Downing, C., Kazmierczak, A., Mäkinen, K., & Romanovska, L. (2018). Social vulnerability to climate change in European cities: state of play in policy and practice. ETC/CCA Technical Paper - ETC/CCA 2018/. European Environmental Agency, European Topic Centre Climate Change Impacts, Vulnerability and Adaptation

Climate-ADAPT. (2024). Multi-level and cross-sectoral governance schemes for climate change adaptation. <https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/metadata/adaptation-options/multi-level-and-cross-sectoral-governance-schemes-for-climate-change-adaptation>

Genç, Y., Aynacı, C., Doğan, H., & Kulaoğlu, S. (2020). Romanların sosyal dışlanmaya karşı direnişi. *Journal of Academic Social Science Studies*, 13(81).

Graham, A., Powell, M., Taylor, N., Anderson, D., & Fitzgerald, R. (2013). *Ethical research involving children*. UNICEF Office of Research – Innocenti.

Gündüz, D. U., Yıldız, F. G., & Arık, A. (2024). Roman topluluklarının sosyal sorunları: DergiPark üzerinden kapsam derlemesi. *Roman Dili ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 95–130.

Hanna, R., & Oliva, P. (2016). Implications of climate change for children in developing countries. *The Future of Children*, 26(1), 115–132.

Islam, N., & Winkel, J. (2017). *Climate change and social inequality* (DESA Working Paper No. 152). United Nations Department of Economic and Social Affairs.

IPCC. (2022). *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability*. Cambridge University Press.

IPCC. (2022). *Cities, settlements and key infrastructure*. In *Climate change 2022: Impacts, adaptation and vulnerability*. Intergovernmental Panel on Climate Change.

İstanbul Planlama Ajansı. (2020). *İstanbul Roman Çalıştayı raporu*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi.

Kousky, C. (2016). Impacts of natural disasters on children. *The Future of Children*, 26(1), 73–92.

Leichenko, R., & Silva, J. A. (2014). Climate change and poverty: Vulnerability, impacts, and alleviation strategies. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 5(4), 539–556.

Malloy, J. T., & Ashcraft, C. M. (2020). A framework for implementing socially just climate adaptation. *Climatic Change*, 160(1), 1-14.

MLGP4Climate. (2024). *Türkiye municipalities SECAPs*.
<https://mlgp4climate.com/tr/turkiye-municipalities-secaps>

Mohamed, M., Amin, S., Lever, E., Montini, A., Machida, K., Rajagopalan, S., ... & Prost, A. (2025). Climate change and child wellbeing: a systematic evidence and gap map on impacts, mitigation, and adaptation. *The Lancet Planetary Health*, 9(4), e337-e346.

National Children's Bureau. (2011). *Guidelines for research with children and young people*. NCB Research Centre.

OECD. (2023). *Climate adaptation: Why local governments cannot do it alone* (Environment Policy Paper No. 38). Organisation for Economic Co-operation and Development.

Otto, I. M., Reckien, D., Reyer, C. P., Marcus, R., Le Masson, V., Jones, L., ... & Serdeczny, O. (2017). Social vulnerability to climate change: a review of concepts and evidence. *Regional environmental change*, 17(6), 1651-1662.

Parsons, E. S., Jowell, A., Veidis, E., Barry, M., & Israni, S. T. (2025). Climate change and inequality. *Pediatric research*, 98(4), 1238-1245.

UNFCCC. (1992). *United Nations framework convention on climate change*. United Nations.
<https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>

UN-Habitat. (2024). *World cities report 2024: Cities and Climate Action*.
<https://unhabitat.org/wcr/>

Taylor, M., Eriksen, S., Vincent, K., Brooks, N., Scoville-Simonds, M., & Schipper, L. (2022). *Putting 'vulnerable groups' at the centre of adaptation interventions by promoting transformative adaptation as a learning process*. Norwegian University of Life Sciences, report submitted to the Norwegian Agency for Development (NORAD).

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2019). *İklim değişikliği ile ilgili ulusal iletişim stratejisi ve eylem planı*. Ankara.

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2024a). *İklim değişikliğine uyum stratejisi ve eylem planı (2024–2030)*. Ankara.

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2024b). *İklim değişikliğini azaltma stratejisi ve eylem planı (2024–2030)*. Ankara.

Editorial Not

Bu raporun yazım ve metin bütünlüğünün güçlendirilmesi sürecinde, dilsel akışın iyileştirilmesi ve yapısal tutarlılığın sağlanması amacıyla yapay zekâ destekli bir metin düzenleme aracı olan ChatGPT'den editoryal destek alınmıştır. Metnin içeriksel kurgusu, analizleri ve yorumları araştırma ekibine aittir.

EK – 13-17 Yaş Anket Bulguları (Tablolar)

Tablo 4. 13–17 Yaş Grubu Anket Katılımcı Profili (Tanımlayıcı İstatistikler)

Gösterge	Yanıt Kategorisi	n	%
Evin fiziksel durumu	Rahat ve güvenli	31	75,61
	Bazı sorunlar var	8	19,51
	Çok zor / kötü durumda	2	4,88
Konutta yapısal sorun var mı	Evet	16	39,02
	Hayır	25	60,98

Bildirilen yapısal sorun türleri (çoklu yanıt, yüzdeler toplam örneklem (N=41) içinde hesaplanmıştır)³

Yapısal sorun türü	n	%
Duvarlarda çatlaklar	10	24,39
Zemin/bodrum nemlenmesi	9	21,95
Duvarlarda nem, rutubet veya küf	7	17,07
Çatıdan su sızması	6	14,63
Boya veya sıva dökülmesi	5	12,20
Elektrik tesisatının eski olması	4	9,76
Yapısal eğilme veya çökme	4	9,76
Kapı/pencerelerden su veya rüzgar girmesi	4	9,76
Zeminde çatlaklar	3	7,32
Kapı/pencerelerin zor açılması	3	7,32
Tavan çatlaması veya sarkması	1	2,44
Merdivenlerde eğilme	1	2,44
Boruların paslanması veya patlaması	1	2,44

³ Yapısal sorun bildiren katılımcı sayısı n=16'dır (%39,02).

Tablo 5. Ev İçi Termal Konfor Koşulları (n=41)

Gösterge	Yanıt Kategorisi	n	%
Kışın ısınma sorunu	Hiç	21	51,22
	Nadiren	13	31,71
	Bazen	4	9,76
	Sık sık	3	7,32
Yazın serinleyememe	Her zaman	1	2,44
	Sık sık	12	29,27
	Bazen	13	31,71
	Nadiren	8	19,51
	Hiç	7	17,07

Tablo 6. Enerjiye Erişim ve Enerji Hizmetlerinin Kullanılabilirliği (n=41)

Gösterge	Yanıt kategorisi	n	%
Son 2 yılda uzun süreli elektrik kesintisi yaşama	Hiç	26	63,41
	Nadiren	5	12,20
	Bazen	9	21,95
	Sık sık	1	2,44
Elektrik kesintisi nedeniyle ders çalışmak zorunda kalma	Hiç	31	75,61
	Nadiren	7	17,07
	Bazen	3	7,32
Evde sıcak suya erişim sürekliliği	Her zaman	34	82,93
	Sık sık	3	7,32
	Bazen	2	4,88
	Nadiren	1	2,44
	Hiç	1	2,44
Gaz eksikliği nedeniyle yemek yapamama	Hiç	35	85,37
	Nadiren	2	4,88
	Bazen	2	4,88
	Sık sık	1	2,44
	Her zaman	1	2,44

Tablo 7. Su Birikmesi, Sanitasyon ve Ev Çevresinde Çevresel Riskler (n=41)

Gösterge	Yanıt kategorisi	n	%
Yağmur sonrası sokakta su birikmesi	Her zaman	6	14,63
	Sık sık	12	29,27
	Bazen	5	12,20
	Nadiren	9	21,95
	Hiç	9	21,95
Mahallede pis su veya kanalizasyon taşkını	Her zaman	8	19,51
	Sık sık	3	7,32
	Bazen	3	7,32
	Nadiren	14	34,15
	Hiç	13	31,71
Mahallede kötü koku veya lağım kokusu	Her zaman	6	14,63
	Sık sık	11	26,83
	Bazen	11	26,83
	Nadiren	10	24,39
	Hiç	3	7,32

Tablo 8. Mahalle Temizlik Hizmetleri ve Katı Atık Yönetimi (n=41)

Gösterge	Yanıt kategorisi	n	%
Sokakta çöp birikimi	Her zaman	14	34,15
	Sık sık	9	21,95
	Bazen	8	19,51
	Nadiren	7	17,07
	Hiç	3	7,32
Çöp toplama hizmetinin düzenliliği	Her zaman	4	9,76
	Sık sık	12	29,27
	Bazen	9	21,95
	Nadiren	13	31,71
	Hiç	3	7,32
Sokakların düzenli süpürülmesi	Her zaman	2	4,88
	Sık sık	10	24,39
	Bazen	13	31,71
	Nadiren	8	19,51
	Hiç	8	19,51

Tablo 9. Fiziksel Altyapı ve Mahalle Çevre Kalitesi (n=41)

Gösterge	Yanıt kategorisi	n	%
Mahallede yolların durumu	Evet (düzgün)	2	4,88
	Hayır (düzgün değil)	39	95,12
Mahallede hava kalitesi algısı	Her zaman temiz	1	2,44
	Sık sık temiz	3	7,32
	Bazen temiz	9	21,95
	Nadiren temiz	13	31,71
	Hiç temiz değil	15	36,59

Tablo 10. Yeşil Alan, Serinleme İmkânları ve Çevresel Sağlık Algısı (n=41)

Gösterge	Yanıt kategorisi	n	%
Mahallede park veya ağaçlı alan varlığı	Evet	16	39,02
	Hayır	25	60,98
Sıcak günlerde serinleyebilecek alan varlığı	Evet	3	7,32
	Hayır	38	92,68
Mevcut yeşil alanları kullanma sıklığı (n=16) ⁴	Bazen	5	12,20
	Nadiren	6	14,63
	Hiç	5	12,20
Yaşanılan çevrenin sağlık üzerindeki etkisi algısı	Evet	39	95,12
	Hayır	2	4,88

⁴ Bu soru yalnızca mahallede park veya ağaçlı alan bulunduğunu belirten katılımcılar tarafından yanıtlanmıştır.

Tablo 11. Afet Bilgisi ve Afetlere Hazırlık Düzeyi (n=41)

Gösterge	Yanıt kategorisi	n	%
Evde, okulda veya başka bir yerde afetlere hazırlık eğitimi alma durumu	Evet	34	82,93
	Hayır	7	17,07
Afet durumunda (deprem, sel, fırtına vb.) ne yapacağını bilme durumu	Evet	38	92,68
	Hayır	3	7,32

Tablo 12. İklim Değişikliği ve İklim Adaleti Bilgisi ile Çevresel Farkındalık (n=41)

Gösterge	Yanıt kategorisi	n	%
“İklim Değişikliği” kavramını duyma ve bilgi düzeyi	Evet, iyi biliyorum	14	34,15
	Evet, biraz biliyorum	15	36,59
	Hayır, duymadım	12	29,27
Çevrede havaların eskisine göre farklı olduğuna dair ifadeleri duyma sıklığı	Her zaman	16	39,02
	Sık sık	15	36,59
	Bazen	5	12,20
	Nadiren	3	7,32
	Hiç	2	4,88
“İklim Adaleti” kavramını duyma ve bilgi düzeyi	Evet, iyi biliyorum	4	9,76
	Evet, biraz biliyorum	14	34,15
	Hayır, duymadım	23	56,10

Tablo 13. Çocuk Hakları Kavramına İlişkin Bilgi Düzeyi (n=41)

Gösterge	Yanıt kategorisi	n	%
“Çocuk Hakları” kavramını duyma ve bilgi düzeyi	Evet, iyi biliyorum	19	46,34
	Evet, biraz biliyorum	15	36,59
	Hayır, duymadım	7	17,07

Tablo 14. Çocuk Haklarına İlişkin Hak Türlerinin Bilinirliği (n=41)

Hak türü	Evet (n)	Evet (%)	Hayır (n)	Hayır (%)
Eğitim hakkı	41	100,00	0	0,00
Temiz çevrede yaşama hakkı	40	97,56	1	2,44
Oyun oynama hakkı	40	97,56	1	2,44
Kendini ifade etme hakkı	39	95,12	2	4,88

Tablo 15. Haklardan Yararlanma Algısı (n=4)

<u>Gösterge</u>	Yanıt kategorisi	n	%
Kendi haklarından yararlanabildiğini düşünme	Evet	21	51,22
	Hayır	20	48,78
Mahallede yaşayan çocukların haklardan yararlanabildiğini düşünme	Evet	7	17,07
	Hayır	34	82,93

Tablo 16. Çevresel Katılım Deneyimleri (n=41)

Gösterge	Yanıt kategorisi	n	%
Çevre veya iklim konulu etkinliklere katılım deneyimi	Evet	4	9,76
	Hayır	37	90,24
Gençlerin çevresel karar alma süreçlerine dahil edilmesine ilişkin algı	Evet	0	0,00
	Hayır	41	100,00
Çevre veya iklim konularında görüş paylaşma fırsatı	Evet	3	7,32
	Hayır	38	92,68
Gelecekte çevre faaliyetlerine katılma isteği	Evet	32	78,05
	Hayır	9	21,95

Tablo 17. Yaşanılan Çevrede Değişim İhtiyacına İlişkin Algı (n=41)

Gösterge	Yanıt kategorisi	n	%
Mahallede veya evde değiştirilmek istenen	Evet	38	92,68
bir durumun varlığı	Hayır	3	7,32

Tablo 18.Çevresel ve Fiziksel İyileştirmelerden Sorumlu Aktörlere İlişkin Algı (çoklu yanıt, n=38)

Sorumlu aktör	n	%
Belediye	35	85,37
Devlet	33	80,49
Dernek	5	12,20
Okul	2	4,88

Tablo 19. Mahallede Öncelikli İyileştirme Alanlarına İlişkin Talepler (çoklu yanıt, yüzdelere toplam örneklem (N=41) içinde hesaplanmıştır)⁵

İyileştirme alanı	n	%
Çevre temizliği	37	90,24
Serinleme imkânlarının artırılması	37	90,24
Yağmur sonrası su birikmesinin azaltılması	37	90,24
Oyun, spor ve park alanlarının geliştirilmesi	37	90,24
Çöp miktarının azaltılması	36	87,80
Yolların iyileştirilmesi	36	87,80
Konutların daha sağlam hale getirilmesi	35	85,37
Yol güvenliğinin artırılması	33	80,49
Afet eğitiminin geliştirilmesi	33	80,49
Daha iyi ısınma koşullarının sağlanması	32	78,05
Pis su sorunlarının çözülmesi	32	78,05
Temiz içme suyuna erişimin iyileştirilmesi	28	68,29
Diğer	1	2,44

⁵ Bu soruya yanıt veren katılımcı sayısı n=38'dir

“Bu rapor Avrupa Birliği’nin eş finansman desteği ile UNICEF tarafından yürütölen ACAR Projesi Sivil Toplum Örgütleriyle İş Birliği Programı kapsamında desteklenen İklim Değişikliği için Ortak Çözüm: İklim Değişikliği ve Enerji Yoksulluğunda Kapsayıcı Yaklaşımlar çalışması kapsamında hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamıyla Sıfır Ayrımcılık Derneği’ne aittir ve Avrupa Birliği ve UNICEF’in görüşlerini yansıttığı şekilde yorumlanamaz.”